

ประวัติหลวงพ่อเทียม วัดกษัตราธิราชวรวิหาร

พระวิสุทธาจารย์เถร นามเดิมว่า เทียม นามสกุล หาเรือนศรี เกิดเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๗ ตรงกับวันเสาร์ ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ในรัชกาลที่ ๕ ณ ตำบล บ้านป้อม หมู่ที่ ๗๗ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บิดาชื่อ นายสุน มารดาชื่อ นางเลียบ หาเรือนศรี ประกอบอาชีพเป็นชาวนา

ศึกษาเบื้องต้น

เมื่ออายุประมาณ ๑๐ ปี บิดามารดาได้นำท่านมาฝากไว้ ณ วัดกษัตราธิราช เรียนหนังสือ ก ข กับพระภิกษุมอน ผู้เป็นน้าชาย เมื่อพระภิกษุมอน ลาสิกขา ท่านก็คงอยู่เรียนหนังสือต่อไป โดยเป็นศิษย์ของ อาจารย์ปิ่น ให้ช่วยสอนหนังสือให้ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ ศึกษาความรู้ทางด้านวิชา

หลวงปู่เทียม

ช่างเขียน ช่างแกะสลักไปด้วย จากนั้นอายุ ๑๑-๑๒ เรียนช่างเขียนสำเร็จ ก็ฝากตัวเป็นศิษย์ของ อาจารย์จันทร์ เรียนภาษาขอมจนถึงอายุ ๑๕-๑๖ ปี จึงได้ออกจากวัด เพื่อช่วยทางครอบครัวซึ่ง ประกอบอาชีพทำนา

ผู้เฒ่าในการศึกษา

ขณะที่ช่วยบิดา มารดา ประกอบอาชีพ ได้เริ่มเรียนวิชาไสยศาสตร์แบบ ลงผงลงยันต์กับอาจารย์ ทรัพย์ ผู้เป็นลุง และนายสุนผู้เป็นบิดา พร้อมกับเรียนวิชาธาตุกสิณ กับคุณอาเงิน ผู้เป็นอา เมื่อ เรียนธาตุกสิณเป็นแนวทางแล้ว อาเงินเป็นศิษย์ของหลวงพ่อไป วัดแดงใต้ อำเภอท่าเรือ จังหวัด อยุธยา ได้เรียนวิชาการแขนงอื่นๆ อีกหลายสาขา เช่น การประดับตกแต่ง เรียนช่างก่อสร้าง ช่างปูน ช่างไม้ กับลุงเซย ตอนนั้นอายุ ๑๗ ปี พออายุ ๑๘-๑๙ ปี ได้เรียนวิชาการระบี่ระบอง และกลองแขกคู่ เป่าปี่ชวา กับคุณพี่ สมบุญ และ คุณลุงแซม เมื่อเรียนสำเร็จแล้วได้ออกไปแสดง ตาม

รูปหล่อ พระครูวินยานุวัตติคุณ (มาก อินทโชติ)

ภายในอุโบสถ วัดกษัตราธิราช

สถานที่ต่างๆ เช่น ในงานสำคัญต่างๆในจังหวัด เช่น งานพระราชทานผ้าพระกฐิน ณ วัดสุวรรณดาราราม วัดเสนาสนาราม วัดศาลापูน วัดตุ้ม ฯลฯ และได้เรียนวิชากระบี่กระบองเพิ่มเติม จาก นายเขียว บ้านห่อหมก อำเภอบางไทร ในระยะที่เป็นเล่างานก็ใช้วิชาที่เรียนมานำไป ประกอบอาชีพบ้าง ทำช่างไม้ เป็นลูกมือ พี่เกลี้ยง มีศักดิ์ เป็นพี่ชาย

อุปสมบท

ต่อมาเมื่ออายุ ๒๐ ปี ท่านได้อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดกษัตราธิราช เมื่อวันศุกร์ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๖๗ ตรงกับวันศุกร์ โดยมี พระครูวินยานุวัตติคุณ (มาก อินทโชติ) เจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชเป็นพระอุปัชฌาย์ พระสมุห์หล้า วัดกษัตราธิราช

หลวงพ่อม่วง วัดโบสถ์

อาจารย์จาบ สุวรรณ วัดประดู่ทรงธรรม

เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์ทองดี วัดพระงาม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ มีฉายาว่า สิริปัญโญ

เมื่ออุปสมบทแล้วได้ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ สำนักเรียนวัดเสนาสนาราม ๒ พรรษา และได้ศึกษากรรมฐานกับหลวงพ่อสี วัดสนามชัยทางปิติ ๕ และเรียนพระกัมมัฏฐานทางประมวลกับอาจารย์จาบ กับอาจารย์เหม็ง วัดประดู่ทรงธรรม ครั้นพรรษาที่ ๒ ได้ปฏิบัติทางสมณะภาวนาตลอด ประจำอยู่วัดกษัตราธิราช พอพรรษาที่ ๓ ไปศึกษา วิปัสสนากรรมฐาน กับหลวงพ่อม่วง วัดโบสถ์ อ.มหาราช เป็นอาจารย์ของท่านอาจารย์จาบ แห่งวัดประดู่ทรงธรรม ผู้เป็นอาจารย์สอนสมณะให้หลวงปู่เทียม ๒ พรรษา แล้วกลับมาอยู่ ณ วัดประดู่ทรงธรรม อีกครั้ง เพื่อศึกษาวิชาสมณะฝ่ายกสิณ ๑๐ อนุสสติ ๑๐ ยุค ๖ จงกรม พร้อมด้วยนเรมเรียนวิทยาคมต่างๆ เช่น เป่า ฟัน ปลุกเสก ลงเลขยันต์ ตามตำหรับวัดประดู่ทรงธรรม

หลวงพ่อแทน ธรรมโชติ

หลวงพ่อเกี (พระครูกิตตินนทคุณ)

จนถึงพรรษาที่ ๙ จึงกลับมาอยู่ วัดกษัตราธิราช เนื่องจากพระครูวินยานุวัติคุณ (มาก อินทโชติ) ซึ่งเป็นอุปัชฌาย์ ของท่าน ได้อาพาหนัก จึงได้มารับใช้สนองพระคุณของพระอุปัชฌาย์ การกลับมาครั้งนี้ของท่าน ท่านได้นำตำราพิชัยสงคราม กับตำราทหารระดับพิสดาร รวมถึง ตำราเลขยันต์อื่นๆติดตัวมาด้วย จนกระทั่งจากพระครูวินยานุวัติคุณ มรณภาพ เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

หลังจากจัดการศพของท่านจากพระครูวินยานุวัติคุณ เสร็จแล้วจึงเดินทางไปศึกษากรรมฐาน ณ วัดวรนาถบรรพต (วัดเขากบ) จ.นครสวรรค์ เมื่อศึกษาสำเร็จได้ตามที่ท่านตั้งใจแล้ว ท่านจึงเดินทางกลับมายังวัดกษัตราธิราช ตามเดิม ท่านเป็นลูกศิษย์ ของกงจาบ ฆราวาสจอมขมังเวทย์ ยุคเก่าสายวัดประตูทองธรรม ซึ่งกงจาบท่านนี้ยังเป็นครูบาอาจารย์ ของหลวงปู่เทียม วัดกษัตราฯ หลวงพ่อแทน ธรรมโชติ วัดธรรมเสน ราชบุรี และ หลวงพ่อเกี (พระครูกิตตินนทคุณ) วัดหูช้าง

จ.นนทบุรี พระเกจิอาจารย์ทั้งสามรูปนี้ มักได้รับนิมนต์ เชิญให้ไปร่วมพิธีมหาพุทธาภิเษก
อธิษฐานจิตปลุกเสกวัตถุมงคลอยู่เป็นประจำ โดยหลวงพ่อแทน หลวงปู่เทียม และหลวงพ่อกี้
คือ สามพระเกจิอาจารย์ สายวัดประดู่ทรงธรรม ผู้จารแผ่นชนวนยันต์ หลอมไม่ละลายในเบ้า
หลอม ชนวนยันต์ ในพิธี วัดประสาธน์ เมื่อปี ๒๕๐๖ เป็นที่ฮือฮา และ โด่งดังมาก ในสมัยนั้น
นั้น แสดงถึง ความเข้ม ขลัง มหายันต์ อันศักดิ์สิทธิ์ และ ความเข้ม ขลัง แห่ง พลังจิต ของพระ
เกจิอาจารย์ทั้งสามรูปนี้ หลวงพ่อกวย วัดโฆสิตาราม ชัยนาท ท่านยังให้ความเคารพนับถือ
หลวงปู่เทียม วัดกษัตราธิราช

รับตำแหน่งเจ้าอาวาส

หลังจากที่ตำแหน่งเจ้าอาวาสว่างลง โดย พระมหาสิน นันโท ลาสิกขาบท เมื่อวันที่ ๓๐
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ พระครูไพจิตรวิหารการ (บัว สีลโสภโณ) จากวัดประดู่ทรงธรรม
ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสสืบต่อ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๖ พระครูไพจิตรวิหาร
การ

ได้ลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส ทางคณะสงฆ์จึงเห็นสมควร แต่งตั้งให้ หลวงปู่เทียมซึ่งใน
ขณะนั้นท่านดำรงสมณศักดิ์ พระใบฎีกา รักษาการแทน จนกระทั่งได้รับแต่งตั้งเป็น เจ้าอาวาส
วัดกษัตราธิราช องค์ที่ ๘ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖

สมณศักดิ์และตำแหน่งหน้าที่

พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นพระใบฎีกา ฐานานุกรมของพระครูวินยานุวัติคุณ (มาก) ในตำแหน่งเจ้าคณะ
อำเภอ บางบาล

พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรี พระครูพิพิธวิหารการ

หลวงปู่เทียม

วันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๙ เป็นเจ้าคณะตำบลภูเขาทอง พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้แต่งตั้งดำรงตำแหน่ง

เจ้าคณะภูเขาทองปกครองคณะสงฆ์ ๘ วัด

วันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๑๒ เป็นพระอุปัชฌายะ

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นโท

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้รับ พระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ

ที่พระวิสุทธาจารย์เถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

พระพุทธรกษ์ตรีราช พระประธานภายในพระอุโบสถ วัดกษัตริราช

อุปนิสัยของหลวงพ่อ

ท่านเป็นพระเถระที่ฝึกใฝ่อยู่ในวิปัสสนาธุระ และมั่นคงอยู่ในเพศพรหมจรรย์ตลอดชีวิตสมณะ
ท่าน ท่านตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรม ให้ความคุ้นเคย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับบุคคลทุกชั้นวรรณะ
มิได้แสดงอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นเหตุให้อาคันตุกะได้รับความหนักใจ เพราะความที่
ท่านเปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณานั้นเอง ท่านจึงต้องใช้สังฆารอย่าลำบากตรากตรำ
เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุข ให้แก่บุคคล ผู้หันหน้ามาพึ่ง โดยท่านมิได้คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อย
ไม่ค่อยมีเวลาพักผ่อน ไม่มีเวลาส่วนตัว กิจธุระนอกวัดก็มากขึ้นเป็นลำดับ เมื่อกลับมาถึงวัดก็

ควรได้รับการพักผ่อน พอถึงกุฏิ ก็ต้องมีบุคคลมารอบหมายจะให้ท่านช่วยแก้ปัญหาทุกข์ร้อน อยู่เป็นประจำ ด้วยความเมตตา และกรุณาของท่านนี้เอง จึงมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสในท่านเป็น จำนวนมาก ท่านบำเพ็ญตน อยู่อย่างนี้ตลอดมา เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ความอบอุ่น ร่มเย็นแก่ ชาวบ้านและชาววัดตลอดมา ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกล เมื่อมาถึงหลวงพ่อก็แล้ว่อมได้รับ ความอนุเคราะห์ โดยทั้งหน้ากัน เป็นที่ซาบซึ้งใจยิ่งนัก

พระนักพัฒนา

นอกจากจะมีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุข ให้กับบุคคลทุกชั้นวรรณะแล้ว ท่านต้องรับภาระอันหนัก ยิ่ง กล่าวคือ การบูรณปฏิสังขรณ์ปูชนียวัตถุ และถาวรวัตถุภายในวัด ควบคู่กันไป ปรากฏว่า ท่านเอาใจใส่งานก่อสร้างมากถึงกับ ลงมือ ทำด้วยตนเอง จนกระทั่ง ทำด้วยตนเองไม่ได้ ท่านจะคอยควบคุมดูแลสั่งการ เพื่อให้งานนั้นๆ เป็นไปด้วย ความเรียบร้อย และได้ผลดีด้วยความที่ท่านต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ ต่องานก่อสร้างนี้เอง จึงเป็นเหตุให้ ท่านเกิดอาพาธ เป็นโรคอัมพาตขึ้นเมื่อประมาณกลางปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จนท่านไม่สามารถจะไปไหนต่อไหนได้ เหมือนแต่ก่อน แต่หลวงพ่อบำรุงงานยิ่งกว่าสุขภาพและสังขารตนเสียอีก ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า เมื่อท่านป่วยเป็นอัมพาตเดินไม่ได้ หลวงพ่อบำรุง ก็นั่งรถเข็น ให้พระภิกษุหรือสามเณรช่วยเข็น ให้ท่านนั่งในตอนเช้า และตอนเย็น เพื่อตรวจตราดูความเรียบร้อยภายใน วัดเป็นประจำวัน โดยมิได้ย่อท้อสามารถควบคุม และตรวจตรางานก่อสร้างได้จนงานนั้นๆ สำเร็จเรียบร้อยหลายอย่าง ดังปรากฏแก่สายตาของพวกเรา ทั้งหลายขณะนี้แล้ว

ทูลเกล้าฯ ถวายตะกรุด

ในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้ากฐินส่วนพระองค์ ณ วัดศีลขันธาราม ตำบลอ่างแก้ว อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

ท่านจึงมอบให้พระสำรวย ฐิตปุณฺโญ รองเจ้าอาวาส วัดกษัตราธิราช นำรูปจำลองของท่านพร้อมด้วยตะกรุดมหาระงับแบบพิสดาร ลงตามตำรับเดิมของ วัดประดู่ทรงธรรม เป็นโลหะตะกั่วถักด้วยด้าย และลงรักปิดทอง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๒ ซม. ยาว ๑๒ นิ้ว ขึ้นทูลเกล้าถวายแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีหนังสือทูลเกล้าฯ ถวายด้วยตนเองไม่ได้ เนื่องจากอาพาธด้วยโรคอัมพาต ดังกล่าวแล้ว จากนั้นไม่นาน ทางวัดกษัตราธิราชก็ได้รับแจ้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงทราบเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช อาพาธ มีพระราชประสงค์ จะนิมนต์ท่านเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ ดังนั้นท่านจึง ได้เดินทางเข้าไปรับการรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์โดยเป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นเวลา ๑ เดือนพอดี อาการดีขึ้นโดยลำดับ คณะแพทย์จึงอนุญาตให้กลับมาพักผ่อนที่วัดตามอัยาศัย ในการที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระเมตตาต่อท่านครั้งนี้ นับว่า เป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ความศักดิ์สิทธิ์

หลวงปู่เทียมนานสามารถแก้คุณไสยได้ชะงัดโดนยาเบื่อยาสั่งคุณไสยโดนกระทำท่านรักษา ก็ จะหายหมดทุกรายชาวบ้านเล่าลือกันว่าขนาดหมอไสยศาสตร์ปล่อยของให้ลอยไป เรื่อยๆตามที่ต่างๆพอลอยมาแถววัดกษัตราธิราชหรือบริเวณหน้าวัดก็เป็นว่า เสื่อมหมดฤทธิ์ทันทีสมัยที่หลวงปู่เทียมนานยังมีชีวิตอยู่ พวกหมอไสยศาสตร์พากันเข็ดขยาดไม่มีใครกล้าลองดีกับท่านแม้เดินผ่านหน้า

หลวงปู่เทียมน ทำพิธีลงตะกรู และ ปลุกเสกวัตถุมงคล

วัดก็ตามเพราะกลัววิชาอาคม เสื่อมทุกรายในส่วนบารมีของหลวงปู่ในสมันที่หลวงปู่เทียมนท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้ผลัดวันมรณภาพกับยมบาลได้ถึงสองครั้ง ครั้งแรกตอนที่ท่านอยู่วัดกษัตราใหม่ๆท่านต้องตรากตรำอย่างหนักเกี่ยวกับงาน สร้างอุโบสถในการทำตะกรุดแจกชาวบ้านจึงเกิดอาการอาพาธท่านเห็นยมทูตสองตนมา นิมนต์ท่านเพราะท่านก็ขอผลัดไปก่อน เพราะยังสร้างอุโบสถยังไม่แล้วเสร็จยมทูต จึงกลับไปหลังจากนั้นยมทูตก็มานิมนต์ท่านอีกท่านก็ขอผลัดทำงานพระพุทธรศาสนา เหมือนครั้งก่อนยมทูตก็ยินยอมจึงกลับไปก่อนจนกระทั่งท่านสร้างอุโบสถเสร็จ ทะนุบำรุงพระพุทธรศาสนาได้สำเร็จลุล่วงไปได้นั่นท่านถึงได้มรณภาพไปอย่างสงบ พระสงฆ์ที่สามารถผลัดวันกับยมบาลได้นั้นจะมีสักกี่ท่านกัน

มรณภาพ

เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ หลวงปู่ละสังขาร ด้วยอาการสงบ สิริอายุได้ ๗๕ ปี ๕๕ พรรษา เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๔ จึงจัดให้มีการพระราชทานเพลิงศพ พระวิสุทธาจารย์เถระ

เจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชวรวิหาร พระครูพิพิธวิหารการ (เทียม สิริปณฺโณ)
ถวายจ้าวและตะกรุดมหาระงับแบบพิสดารแด่พระเจ้าอยู่หัวทรง (รัชกาลที่ ๙) ในวโรกาส
ที่เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปสำริด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) ทรงมีดำรัสกับพระครูพิพิธวิหารการ
เกี่ยวกับการที่จะอาราธนาพระภิกษุมิฬิมือมาฝึกฝนช่างแกะราษฎร์ผู้ใหญ่ ณ วัดกษัตริราช
เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๙

หนังสือ-ส่วนหนึ่ง ที่พระครูพิพิธวิหารการเป็นผู้แกะสลัก

วัตถุมงคลหลวงปู่เทียม

- เหรียญรุ่นแรก พ.ศ.๒๕๐๘ สร้างในงานฉลองพัทยศ
- รูปหล่อโบราณรุ่นแรก เนื้อทอง ผสมชนวนยันต์ รุ่นแรก ๒๕๐๘ จำนวน ๑๐๐๐ องค์ ได้ฐานหลวงปู่เทียม ได้จาร ชื่อท่าน คำว่า “เทียม” สร้างถวายโดยพระสมุห์ อำพล วัดประสาทบุญญาวาส กรุงเทพฯ ซึ่งพระสมุห์ อำพล ท่านได้เคารพนับถือหลวงปู่เทียม มาก ในบุญญาภิหารที่แผ่นยันต์ของหลวงปู่เทียม ไม่หลอมละลาย ในพิธีที่ วัดประสาท
- ปี ๒๕๐๖ เหรียญสิทธิมหาโชค ตะกรุด มหาระงับ ตะกรุด ๔ มหาอำนาจ ตะกรุด รัตนมาลา ๙ ดอก และวัตถุมงคล ต่างๆ อีกมากมาย หลายอย่าง
- เหรียญรุ่นสองแจกในงานทอดกฐินของคณะช่างภาพอาชีพสามัคคี พ.ศ. ๒๕๑๐
- เหรียญรุ่นสามเป็นเหรียญรูปเหมือนหลวงปู่เทียมด้านหลังพระเจ้าอยู่ทอง พ.ศ. ๒๕๑๓
- เหรียญรุ่นสี่เหรียญเลื่อนสมณศักดิ์พระครูสัญญาบัตรชั้นโท และเหรียญประจำวันเกิด พ.ศ. ๒๕๑๕
- พระเครื่องรุ่นแรกของหลวงปู่เทียม มี พระนาคปรกแบบเนื้อดิน พ.ศ. ๒๔๙๕
- พระพุทธรชินราช แล้วก็มีพระสมเด็จพิมพ์ต่างๆ ที่หลวงปู่เทียมสร้างไว้หลายรุ่น สมเด็จ ท.อ.ย. ด้านหลังหลวงปู่เทียม และก็มีแบบมียันต์ พ.ศ. ๒๕๑๕
- เมื่อ วันเสาร์ ๕ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๑๖ หลวงปู่เทียม ได้สร้างพระบูชาหน้าตัก ๕-๙ นิ้วรูปหล่อเหมือนหลวงปู่เทียม ขนาด ๕ นิ้ว พระกริ่งอโยธยา มี ทองคำ เงิน นวโลหะ และพระชัยวัฒน์อโยธยา มี ทองคำ เงิน นวโลหะ และโลหะ และเหรียญหลวงปู่เทียม มีทั้ง เงิน นวโลหะ และลือกเกิดหลวงปู่เทียม และพระสมเด็จต่างๆและสมเด็จรวมเป็นชุด เหรียญที่ระลึกงานทอดกฐินวัดใหม่บุลลันนาวาส พ.ศ. ๒๕๑๖

- เหยื่อมหาสิทธิโชค พ.ศ. ๒๕๑๗
- เข็มกลัดเน็คไทมหาสิทธิโชคหลวงปู่เทียม พ.ศ. ๒๕๑๗
- เหยื่อที่ระลึกพุทธศักราช พ.ศ. ๒๕๑๗
- เหยื่อฝังลูกนิมิตวัดวัดยางสุธาราม พ.ศ. ๒๕๑๗
- เหยื่อสร้างหอสวดมนต์วัดวัดศรีโพธิ์ พ.ศ. ๒๕๑๗
- รูปหล่อมหาสิทธิโชค พ.ศ. ๒๕๑๗
- เหยื่อบูชาพระคุณหลวงพ่อ พ.ศ. ๒๕๑๘
- เหยื่อกรรมการอุปถัมภ์ พ.ศ. ๒๕๑๘
- เหยื่อหันข้างเนื้อเงินหลังเรียบ จารมือ พ.ศ. ๒๕๑๘
- เหยื่อที่ระลึกการบูรณะโบสถ์วัดภูเขาทอง พ.ศ. ๒๕๑๘
- เหยื่อที่ระลึกทอดพระป่าสามัคคี พ.ศ. ๒๕๑๘
- เหยื่องานยกช่อฟ้า พ.ศ. ๒๕๑๘
- รูปหล่อพระลีลา พ.ศ. ๒๕๑๙
- เหยื่อทัญญุกตเวที อายุ ๗๒ ปี พ.ศ. ๒๕๑๙
- เหยื่อหันข้าง หรือ เหยื่อกระดูกโตดบาตร พ.ศ. ๒๕๑๙
- เหยื่อโปรดเกล้า พ.ศ. ๒๕๑๙
- เหยื่อมหาสมโภชพระอารามหลวง พ.ศ. ๒๕๒๐
- เหยื่อถือเม็ดประจำ พ.ศ. ๒๕๒๐
- รูปหล่อเล็ก พ.ศ. ๒๕๒๐
- เหยื่อนะปัดใหญ่ พ.ศ. ๒๕๒๐
- เหยื่อที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ศ. ๒๕๒๐
- เหยื่อวัดสามเสนสร้าง พ.ศ. ๒๕๒๐
- เหยื่อหมุดห่วงหลังลายเซ็น พ.ศ. ๒๕๒๐

- เหรียญพระประธานใบโพธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๐
- เหรียญธนาคารกรุงเทพจัดสร้าง พ.ศ. ๒๕๒๑
- เหรียญไทยรักไทย พ.ศ. ๒๕๒๑
- เหรียญพัตยศ พ.ศ. ๒๕๒๒
- เหรียญล้อแม่ก พ.ศ. ๒๕๒๒
- เหรียญมูลนิธิสายใจไทย พ.ศ. ๒๕๒๒
- เหรียญ ลาก พูน ทวี เหรียญขวัญถุง

พระเนื้อผง เนื้อดิน

- พระนาคปรกสีเหลี่ยม หลังรูปเหมือน พ.ศ. ๒๕๑๙
- สมเด็จหลวงปู่เทียมนหลังลายเข็น พ.ศ. ๒๕๑๕
- พระเจ้า ๕ พระองค์ พ.ศ. ๒๕๒๑
- พระกลีบบัว พระเล็บมือ พระปิดตา พ.ศ. ๒๕๑๙
- พระรูปเหมือนนั่งข่มเสมา พ.ศ. ๒๕๑๘
- พระรูปเหมือน พ.ศ. ๒๕๐๖ เนื้อผงวัดประสาธ
- พระรูปเหมือนจันทร์ลอย
- พระรูปเหมือนถือลูกประคำ พ.ศ. ๒๕๒๐
- พระนาคปรกสามเศียร และเจ็ดเศียร พ.ศ. ๒๔๙๕
- พระพิมพ์สมาธิ พ.ศ. ๒๕๑๙
- พระขุนแผน พระสังกัจจายน์ พ.ศ. ๒๕๑๙
- พระนางพญาเนื้อผงตะเคียน
- พระรูปเหมือนเตารีด พ.ศ. ๒๕๐๖
- พระพุทธชินราช

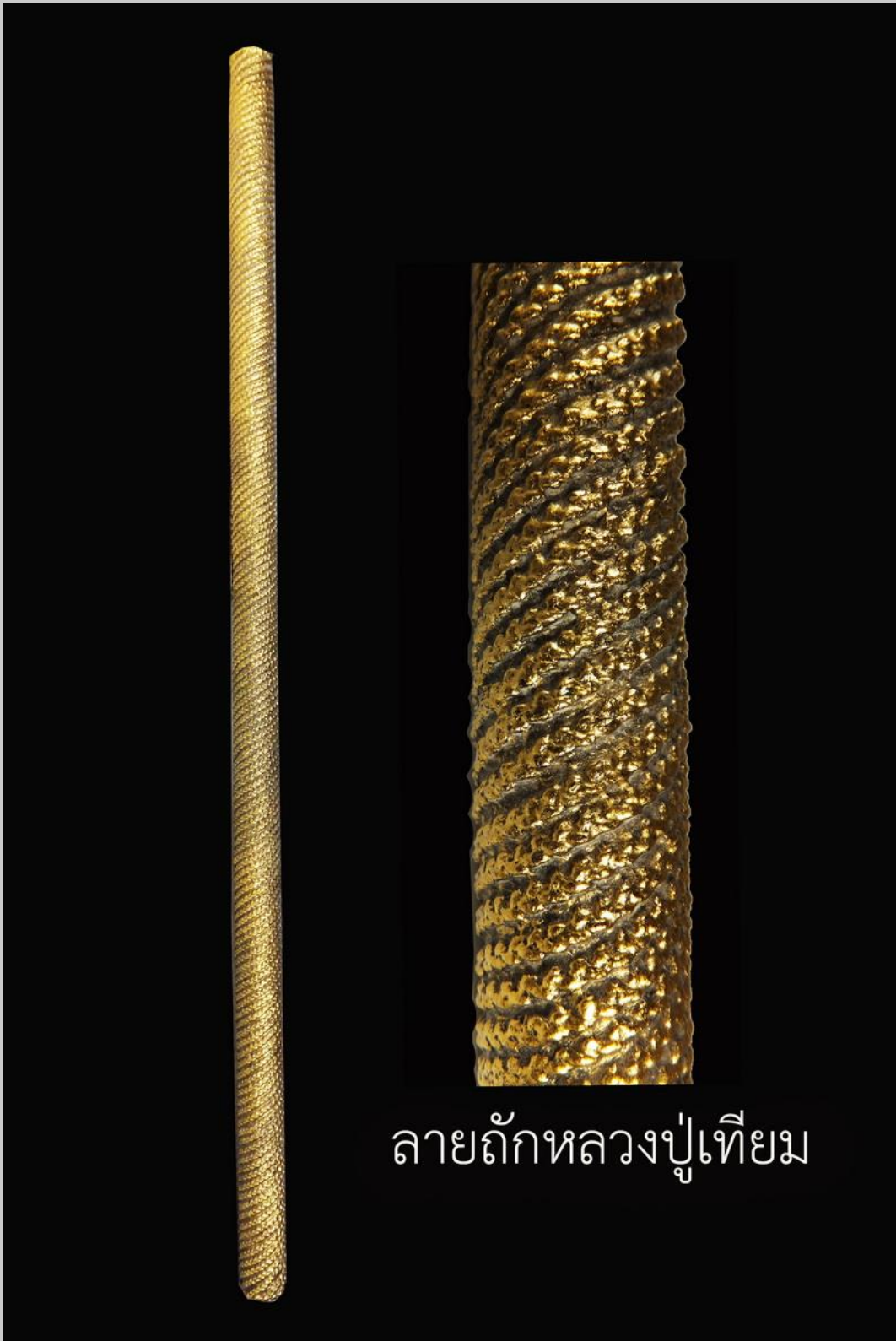
พระมหาสิทธิโชค พระวิสุทธาจารย์เถร หลวงปู่เทียม วัดกษัตราธิราชวรวิหาร
ในวาระครบรอบ ๗๒ ปี พ.ศ. ๒๕๑๘

<http://www.amuletheritage.com/p-๑๐.html>

เข็มกลัด พระครูพิพิธวิหารการ (หลวงพ่อเทียม) วัดกษัตราธิราชวรวิหาร อำเภอ
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๕๑๘ สำหรับแจกกรรมการ

<http://www.amuletheritage.com/p-๘.html>

ลายถักหลวงปู่เทียม

ตะกรุด หลวงปู่เทียม วัดกษัตราธิราชวรวิหาร

<http://www.amuletheritage.com/p-๙.html>

เหรียญที่ระลึกทอดผ้าป่าสามัคคี ๒๕๑๘

เหรียญที่ระลึกทอดผ้าป่าสามัคคี ๒๕๑๘

เหรียญหลวงพ่อบุญเทียม ๒๕๐๘

เหรียญมหาสิทธิโชค ๒๕๑๗

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวง ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านทิศตะวันตกของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นวัดที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พระอุโบสถมีทรวดทรงแบบเดียวกับ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก มีพระปรางค์ใหญ่ที่นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า มีรูปแบบของสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายที่งดงามสมบูรณ์ มีปูชนียวัตถุที่ก่อปรด้วยคุณค่าทางด้านศิลปะและประวัติศาสตร์ อยู่เป็นจำนวนมาก

วัดกษัตราธิราชวรวิหารเป็นวัดที่มีความงดงาม ทั้งทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ในลำดับต้นๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ที่ปรารถนาสัมผัสสุนทรียรส หรือสันติสุขอย่างแท้จริงในชีวิต แม้ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ สมควรเดินทางมาเยี่ยมชมวัดกษัตราธิราชวรวิหารแห่งนี้

ชั้นและที่ตั้งวัด

วัดกษัตราธิราช เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก เลขที่ ๑๕ หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตรงข้ามกับโรงงานสุราของกรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง (บริเวณวังหลังเดิม)

เขตและอุปจารวัด

วัดนี้ มีเนื้อที่ ๓๗ ไร่ ๖๙ วา มีเขตและอุปจารวัดดังนี้ คือ

ด้านหน้าวัดทางทิศตะวันออก จดแม่น้ำเจ้าพระยา

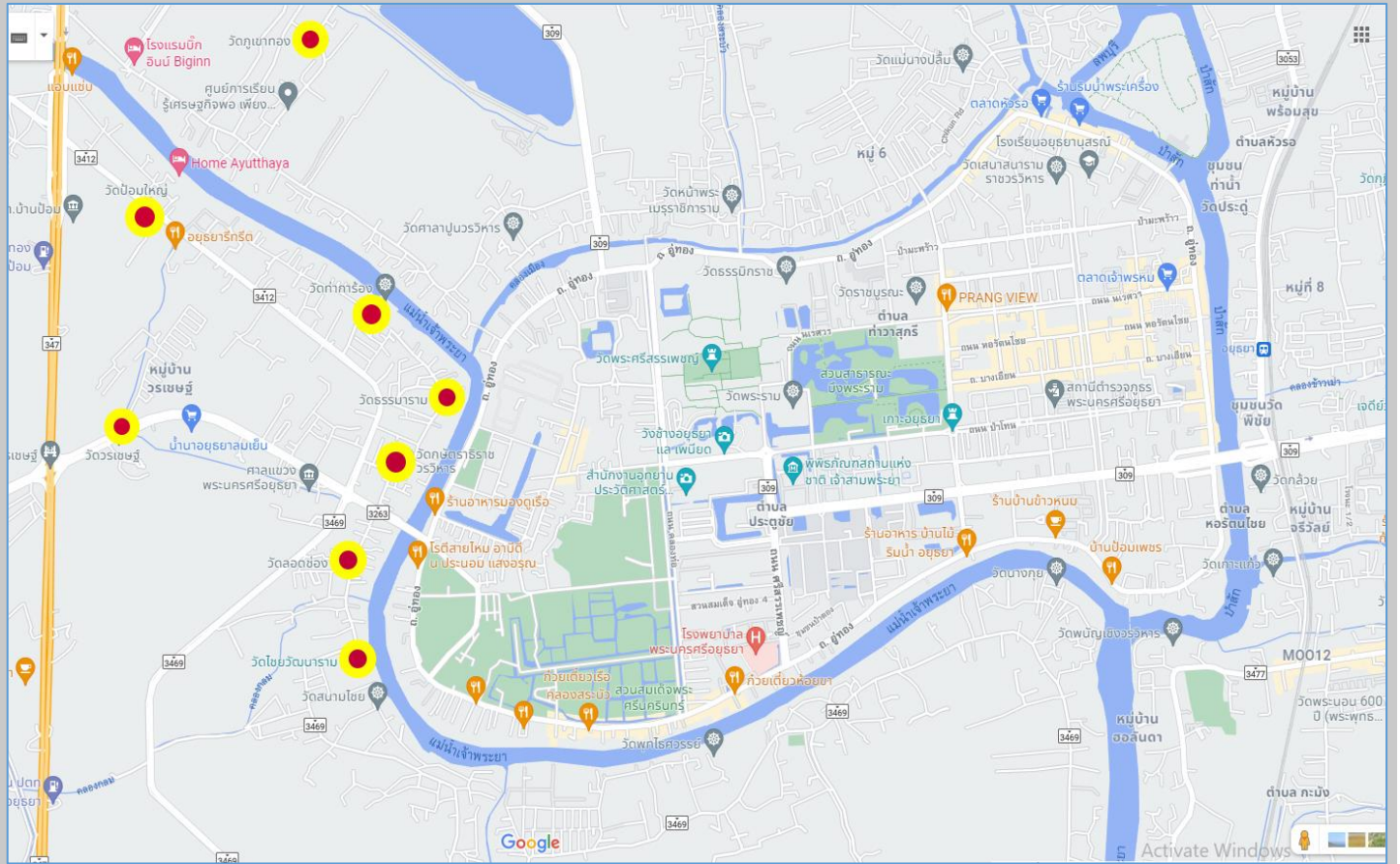
ทางทิศตะวันตก จดถนนสายอยุธยา-บางบาล

ทางทิศเหนือ จดวัดป่าเสา (ร้าง)

ทางทิศใต้ จดถนนสายอยุธยา-เสนา

ผู้สร้างและผู้ปฏิสังขรณ์

วัดนี้ เป็นวัดโบราณ มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เดิมชื่อ “วัดกระษัตรา” หรือ “วัดกระษัตราราม” แต่จะสร้างเมื่อใด และใครเป็นผู้สร้างไม่ปรากฏหลักฐาน แต่ชื่อของวัดชวนให้ท่านผู้รู้ส่วนมากสันนิษฐานว่า คงจะเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ครั้งกรุงศรีอยุธยาพระองค์ใดพระองค์หนึ่งทรงสร้างหรือทรงบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้น ดังนั้น วัดนี้จึงมีชื่อว่า วัดกระษัตรา หรือ วัดกระษัตราราม ซึ่งหมายความว่า เป็นวัดของพระมหากษัตริย์ หรือวัดของพระเจ้าแผ่นดิน ต่อมาภายหลังในกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “วัดกษัตราธิราช”

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดชัยวัฒนาราม วัดลวดช่อง วัดกษัตราธิราช วัดธรรมาราม วัดกุเขาทอง
วัดท่าการ้อง วัดวรเชษฐ วัดป้อมใหญ่
และเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบเกาะเมืองอยุธยา

ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ แต่ชาวบ้านยังคงเรียกกันว่า “วัดกระษัตรา” อยู่ตามเดิม

หนึ่งในหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า เรียกวัดนี้ว่า “วัดกุสิหาราม” ระบุว่า เป็นวัด (พระอารามหลวง) อันดับที่ ๔๑ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

หนังสือประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๓ เรื่องกรุงเก่า ว่า ด้วยแผนที่กรุงศรีอยุธยา กล่าวออกชื่อ วัดกษัตราธิราชไว้ตอนหนึ่งมีความว่า

“ด้านชื่อประจิมทิศ เรือจ้างบ้านชัยออกไปวัดไชยราม (วัดชัยวัฒนาราม) ๑ เรือจ้างวังหลังข้ามออกไปวัดลวดทอง (วัดลวดช่อง) ๑ เรือจ้างด่านข้ามออกไปกระษัตรา (วัดกษัตราธิราช) ๑ เรือจ้างข้ามไปธาระมา (วัดธรรมาราม) ๑ ด้านชื่อปัจจิมทิศมีเรือจ้างสี่ตำบล”

ในประชุมพงศาวดาร ฉบับกาญจนาภิเษกได้กล่าวถึง ท่าเรือข้ามปาก ไปวัดกษัตราธิราชตามคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เรียกว่า ท่าด่านลม อยู่ระหว่างประตูท่าพระราชวังหลัง กับ ประตูคลองฉางมหาไชย มีประตู (ช่องกุด) อีกช่องหนึ่งอยู่ใต้ลงมา ก็จะตรงกับท่าเรือข้ามไปวัดกษัตราธิราช และที่บริเวณใกล้เคียงกันนั้น มีตลาดขายของอยู่สองตลาดคือ ตลาดวัดสิงห์ และ ตลาดหัวฉาง (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก : ๒๕๓๗ เล่ม ๕ หน้า ๑๐๘)

ประชาชนชาวกรุงเก่าคงจะใช้ท่าน้ำคือ ท่าด่านลม นี้เอง ข้ามปากจากฝั่งพระนครศรีอยุธยาไปฝั่งท่าน้ำวัดกษัตราธิราช ท่าน้ำสองท่านี้คงเป็นที่ประชาชนจำนวนมากข้ามปากไปมา เนื่องจากปรากฏต่อไปอีกว่า ณ บริเวณแถบนี้มีตลาดย่านการค้าที่เป็นแหล่งชุมนุมอยู่หลายแห่งด้วยกัน เช่น ตลาดกวนลวดช่อง ตลาดเรือจ้างวัดธาระมา (วัดธรรมาราม) ตลาดบ้านป้อมตรงขนอนปากคู ตลาด(หัว)แหลม คลองมหานาค ฯลฯ ทั้งกล่าวว่า บ้านวัดลวดทอง (วัดลวดช่อง) แยกจามทอผ้าไหม ผ้าด้ายขาย บ้านหน้าวัดราชพลี (วัดลาดพลี) วัดธาระมา (วัดธรรมาราม) ขายโลงและเครื่องสำหรับศพ บ้านป้อมหัวพวนขายนกอังกฤษ นกกระจาบตาย และเร่ขายนกสีชมพู นกปากตะกั่ว นกกระจาบ ให้ซื้อปล่อยเทศกาลตรุษสงกรานต์ แม่น้ำหัวแหลมหน้าวัดภูเขาทอง ใต้ศาลเจ้านางหินลอย จีนตั้งโรงงานสุราและเลี้ยงหมูขาย ฯลฯ

ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวออกชื่อวัดกษัตราธิราชเป็นครั้งแรก เมื่อพ.ศ. ๒๓๐๓ ในแผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ความว่า

“ครั้ง ฦ เดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ (ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๑๒๒ พ.ศ. ๒๓๐๓) พม่าเอาปืนใหญ่ มาตั้ง ฦ วัดราชพลี วัดกษัตรา ยิงเข้าในกรุง พระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงช้างต้นพลายแสนพลพ่าย ไปทอดพระเนตรกำซับน้้ำที่ ฦ วัดสวนหลวงสขสวรรค์และป้อมมหาชัย ครั้งเพลาเย็นพม่า เลิกทัพข้ามฟากไปข้างวัดภูเขาทอง.....”

ถ้าหากจะนับจาก พ.ศ. ๒๓๐๓ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๐) ก็เป็นเวลานานถึง ๒๑๗ ปี นับว่า วัดกษัตราธิราชเป็นวัดที่มีหลักฐานความเป็นมาอันยาวนานวัดหนึ่ง

ส่วนตำบลที่ตั้งวัดที่มีชื่อว่า “ตำบลบ้านป้อม” นั้น ก็เป็นชื่อที่มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาอยุธยา แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกใต้ปากคลองวัดลาดลงมาก็คือ ตรงที่ป้อมจำปาพล ในสมัยกรุงศรี อยุธยา ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทางราชการได้สร้างป้อมมีชื่อว่า “ป้อมจำปาพล” ซึ่งเป็นป้อมนอกพระนครด้านตะวันตกขึ้นไว้ ฦ ตำบลนี้

ป้อมดังกล่าวนี้ตั้งอยู่เหนือวัดท่าการ้อง (วัดท่า-วัดการ้อง) ขึ้นไปที่ตรงปากคลองวัดภูเขาทอง ข้าม ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็ยังมีซากป้อมปรากฏอยู่บ้างเพียงเล็กน้อย และวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณป้อมนั้น ก็ยังเรียกชื่อว่า “วัดป้อม” อยู่ถึง ๒ วัด ด้วยกัน คือ วัดป้อมใหญ่ และ วัดป้อมน้อย (วัดป้อม เหนือ วัดป้อมใต้ ก็เรียก) เฉพาะที่วัดท่าการ้อง (วัดท่า-วัดการ้อง) เคยเป็นที่ตั้งค่ายของพม่าค่าย หนึ่งก่อนเสียกรุงฯ ในปี พ.ศ. ๒๓๐๙ (บางแห่งว่า ตั้งค่ายที่วัดลอดช่องและวัดวรเชษฐด้วย) ส่วนทางด้านหลังวัดกษัตราธิราชออกไปมีทุ่งกว้างเรียกกันมาแต่โบราณ “ทุ่งประเทศ” มี วัดวรเชษฐตั้งอยู่ชายทุ่งนี้ ในคำให้การชาวกรุงเก่าว่า เมื่อมังมหานรथाยกเข้ามาถึงกรุงศรีอยุธยา มาตั้งค่ายล้อมกรุงฯ ที่ตำบลต่างๆ ๘ แห่ง ทางทิศตะวันตกตั้งที่วัดนี้ นอกจากนั้น เคยปรากฏว่า พม่าได้ยึดเอาทุ่งนี้เป็นที่มั่นตั้งกองทัพเข้าตีกรุงศรีอยุธยาหลายครั้ง ดังปรากฏเรื่องราวอยู่ในพระ ราชพงศาวดารแล้ว

ตามหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏตามเอกสารดังกล่าวมา แสดงให้รู้ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดกษัตราธิราช จักต้องเป็นวัดที่มีชื่อเสียงและเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่ง

วัดกษัตราธิราช คงจะถูกข้าศึกทำลายอย่างยับเยินเมื่อคราวเสียกรุงฯ ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ. ศ. ๒๓๑๐ หรือก่อนหน้านั้น เนื่องจากที่ตั้งวัดอยู่ไม่ไกลกับวัดท่าการ้อง (วัดท่า-วัดท่าการ้อง) วัดลอดช่อง และ วัดวรเชษฐ ซึ่งเป็นที่ตั้งค่ายของพม่ามากนัก ผู้คนจึงพากันอพยพหลบหนีภัยสงคราม แม้พระสงฆ์ก็คงจะอยู่ไม่ได้ วัดจึงต้องร้างไปในที่สุด และคงจะตกเป็นวัดร้างมาเป็นเวลาหลายปี

อนึ่ง บริเวณใกล้เคียงกับวัดกษัตราธิราชนี้มีวัดโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยาอยู่หลายวัด เช่น ทางด้านทิศเหนือ มีวัดป่าเสา (ร้าง) วัดธรรมาราม (วัดธาระมา) วัดท่าการ้อง (วัดท่า-วัดการ้อง) ทางด้านทิศใต้ มีวัดราชพลี (วัดลาดพลีร้าง) วัดลอดช่อง วัดชัยวัฒนาราม (ร้าง) เป็นต้น ที่ใกล้เคียงกับวัดกษัตราธิราชมากที่สุดก็คือ วัดป่าเสา (ร้าง) ปัจจุบันที่วัดนี้ยังพระเจดีย์องค์เล็กปรากฏอยู่องค์หนึ่ง

ต่อมา ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณูรักษ์ พระเจ้าหลานเธอในรัชกาลที่ ๑ ทรงพระศรัทธาปฏิสังขรณ์วัดกษัตราธิราชขึ้นใหม่ทั่วทั้งพระอาราม ให้เป็นวัดมีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาสืบต่อมาจนกระทั่งทุกวันนี้ แต่จะทรงปฏิสังขรณ์เมื่อใดไม่ปรากฏตามความสันนิษฐาน น่าจะได้ทรงปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ ๒ ก่อน พ.ศ. ๒๓๖๑ ขึ้นไป ดังมีความปรากฏในพระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๒ “ตอนเหตุการณ์เบ็ดเตล็ด” พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุกาว่า

๑ ธันวาคม

วันดำรงราชานุภาพ

เพื่อระลึกถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ผู้ทรงมีบทบาทในการพัฒนาประเทศ
ในด้านต่างๆ ทั้งยังทรงพระปรีชาสามารถ
และชำนาญงานด้านประวัติศาสตร์
จนได้รับการถวายพระนามว่า
“พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย”

“ปีขาล สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๑๘๐ พ.ศ. ๒๓๖๑ วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เวลาพลบ
เกิดพายุใหญ่ที่กรุงเก่า ฟ้าผ่ายอดพระเจดีย์วัดภูเขาทอง วัดเจ้าขรัว และพระปรางค์วัดกระษัตรา
ยอดหัก พระเจดีย์วัดภูเขาทองและวัดขรัว ใครจะปฏิสังขรณ์หาปรากฏไม่ ได้ความแต่ว่า วัด
กระษัตรา นั้น เจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณูรักษ์ ทรงปฏิสังขรณ์ทั้งพระอาราม”

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณูรักษ์ พระนามเดิมว่า เกศ เป็นพระโอรสองค์ที่ ๖ ในสมเด็จพระพิน
นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสudarักษ์และเจ้าขรัวเงิน ประสูติแต่ครั้งกรุงธนบุรี เมื่อวันพุธ เดือน ๔
แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๑๖ ในรัชกาลที่ ๒ ได้ทรงกำกับกรมมหาดไทยต่อจากเจ้าฟ้ากรม
หลวงพิทักษ์มนตรี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีขาล พ.ศ.
๒๓๗๓ พระชันษา ๕๘ ปี เป็นต้นราชสกุล “อิศรางกูร”

จากหลักฐานข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ครั้งนั้น วัดกษัตราธิราชได้รับการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ทั้งพระ
อาราม กล่าวคือ พระอุโบสถ พระปรางค์ ตลอดจนเสนาสนะทั้งปวงก็ได้รับการปฏิสังขรณ์โดย
ทั่วถึงกัน

สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมพระอนุรักษ์เทเวศร์

นอกจากนี้ยังปรากฏว่า สมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์(ทองอิน) กรมพระราชวังบวรสถานภิมุข (กรมพระราชวังหลัง) ได้ทรงบูรณะวัดกษัตราธิราชด้วย

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ พระนามเดิมว่า ทองอิน เป็นพระโอรสองค์ที่ ๑ ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี ประสูติในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๒๘๙ ทิวศตวรรษในรัชกาลที่ ๑ เมื่อวันที่เสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๔๙ พระชันษา ๖๑ พรรษา

นับเป็นหลักฐานสำคัญอีกประการหนึ่งที่แสดงว่า วัดกษัตราธิราชได้รับการบูรณะในรัชกาลที่ ๑ โดยสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ (ทองอิน) อีกพระองค์หนึ่ง เนื่องจากพระองค์ประสูติในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์คงจะได้ทันทอดพระเนตรเห็นวัดกษัตราธิราชซึ่งเป็นวัดสำคัญในสมัยนั้น และคงจะได้ทอดพระเนตรเห็นวัดกษัตราธิราชถูก

พม่าเข้าศึกทำลายจนวัดต้องร้างไป ขณะกรุงศรีอยุธยาแตก พระองค์ทรงมีพระชนมายุได้ ๒๑ พรรษา ต่อมาได้เข้ารับราชการอยู่กับสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมีบรรดาศักดิ์เป็น พระยาสุรียอภัย และเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข (พระราชวังหลังตั้งอยู่ที่ตำบลสวนลั่นจี้ กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันเป็นโรงพยาบาลศิริราช) ส่วนการบูรณะวัดกษัตราธิราชนั้น เข้าใจว่า คงจะอยู่ระยะเวลาที่ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมพระราชวังหลังแล้ว คือ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๘ ถึง พ.ศ. ๒๓๔๙

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ ทรงบูรณะวัดโบราณหลายวัดทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด เช่น วัดบพิตรพิมุข (วัดเชิงเลน) วัดอัมรินทราราม (วัดบางหัวน้อย) กรุงเทพมหานคร และวัดธรรมาราม ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ใกล้กับวัดกษัตราธิราช สำหรับการบูรณปฏิสังขรณ์วัดธรรมาราม (วัดธาระมา) นั้น ท่านผู้รู้ท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า คงจะบูรณปฏิสังขรณ์ราว ๆ พ.ศ. ๒๓๔๗ - ๒๓๔๘ ก่อนพระองค์ท่านทิวงศตเพียง ๒ หรือ ๓ ปี จึงสันนิษฐานว่า วัดกษัตราธิราชคงจะได้รับการบูรณะคราวเดียวกับวัดธรรมาราม (วัดธาระมา) เป็นแน่ เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ทิวงศตแล้ว สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณรัักษ์ (เกศ) ทรงปฏิสังขรณ์ต่อมา จึงนับว่า วัดกษัตราธิราชได้รับการบูรณะให้เป็นวัดมีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา ตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมา

ส่วนนาม “วัดกษัตราธิราช” ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ จะเปลี่ยนมาจาก “วัดกระษัตรา” เมื่อใด ไม่ปรากฏหลักฐาน แต่สันนิษฐานว่า คงจะมาเปลี่ยนเมื่อในรัชกาลที่ ๕

ด้วยปรากฏในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน พ.ศ. ๒๔๓๑ ครั้งเสด็จพระราชดำเนินมายังวัดนี้ และในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันดังกล่าวทรงพระราชนิพนธ์นามของวัดนี้ว่า “วัดกระษัตราธิราช” จึงสันนิษฐานว่า วัดนี้คงจะได้เปลี่ยนนามมาแล้วตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๕ หนึ่งข้อความในเรื่องนี้สามารถค้นได้จากเรื่อง “หมายเหตุฉบับก่อนเสด็จพระราชทานกฐินอย่างพยุหยาตรา เมืองปทุม กรุงเทพฯ” ความว่า

“เดินกระบวนตามทางลำน้ำขึ้นไปประทับ ณ ค่ายหลวงป้อมเพชร กรุงเทพฯ ในวันเดือน ๑๒ ขึ้น ๓ ค่ำ ให้ได้ตามอย่างครั้งก่อน ครั้นรุ่งขึ้น ณ วันเดือน ๑๒ ขึ้น ๔ ค่ำ เลาบายเสด็จทรงพระราชทานพระกฐินวัดสุวรรณดารามที่ ๑ วัดพนัญเชิงที่ ๒ สองพระอาราม ครั้น ณ วันเดือน ๑๒ ขึ้น ๕ ค่ำ เลาเข้าเสด็จเป็นกระบวนพยุหยาตราทรงแริพระที่นั่งเอกชัย ตามกระบวนที่จะจัดที่กรุงเทพฯ เมื่อออกกระบวนให้ให้รับกันไปตามธรรมเนียม จะประทับพระราชทานพระกฐินวัดพุทธไสวรรรย์ที่ ๑ วัดกษัตรารามที่ ๒ วัดโลกยสุธาศาลาปูนที่ ๓ วัดหน้าพระเมรุที่ ๔ พระอาราม” (ประชุมพงศาวดาร ฉบับกาญจนาภิเษก: ๒๕๓๙ เล่ม ๕ หน้า ๑๗๒)

การบูรณะปฏิสังขรณ์วัดกษัตราธิราชในยุคพระอริการฉิม เจ้าอาวาสองค์ที่ ๑ และในยุคพระอุปัชฌาย์สน เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๒ จะมีการก่อสร้างหรือปฏิสังขรณ์สิ่งใดบ้างไม่ปรากฏ

ต่อมาเมื่อในรัชกาลที่ ๔ ในยุค พระอุปัชฌาย์มี เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๓ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๐๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๒ ได้สร้างศาลาการเปรียญขึ้นหนึ่งหลัง ศาลาการเปรียญหลังนี้ได้ถ่ายแบบอย่างมาจากวัดเชิงท่า ริมคลองเมือง (แม่น้ำลพบุรีเดิม) ในตำบลท่าวาสกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา

โดยมีพระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง ธมฺมสิริโชติ) ขณะเป็นพระอันดับพร้อมด้วยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ (พระองค์เจ้าชายอุไร ในรัชกาลที่ ๓ ต้นราชสกุล อุไรวงศ์) เป็นผู้ช่วยเหลือดำเนินงาน การก่อสร้างแล้วเสร็จสมบูรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ รวมเป็นเวลา ๑๔ ปีเศษ

เมื่อพระอุปัชฌาย์มีมรณภาพแล้ว พระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง ธมฺมสิริโชติ) ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชสืบต่อมา ในยุคนี้ได้มีการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุหลายอย่างคือ ซ่อมพระอุโบสถและสร้างพระวิหารหน้าพระอุโบสถ ๒ หลัง พระเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองหลัง พระวิหาร ๔ องค์ ศาลาตรีมุขหน้าศาลาการเปรียญ ๑ หลัง ศาลาสกัสด้านเหนือด้านใต้และศาลาสกัสด้านหลัง ศาลาการเปรียญรวม ๓ หลัง หอสวดมนต์ (หอประชุม) ๑ หลัง หอไตร ๑ หลัง หอระฆัง ๒ หลัง ศาลาท่าน้ำหน้าวัด ๒ หลัง กุฏิติกแถวขนาด ๕ ห้อง ๕ หลัง กุฏิติกเดี่ยว ๔ หลัง โรงเรียนประจำอำเภอ ๑ หลัง กับได้รับประทานตำหนักเครื่องไม้จากกรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ (พระองค์เจ้าชายอุไร) มาปลูกเป็นกุฏิสำหรับเจ้าอาวาส ๑ หลัง พร้อมทั้งขยายกำแพงแก้วพระอุโบสถและก่อสร้างประตูด้านหน้าพระอุโบสถอีกด้วย

อนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา ทรงมีพระศรัทธาประทานเงินบำรุงพระอาราม เนื่องในการบำเพ็ญพระกุศลคล้ายวันประสูติ ๒๐๐ บาท ในยุคพระครูวินยานุวัตติคุณ (มาก อินฺทโชติ) เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๕ ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุต่างๆ ที่พระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง) ก่อสร้างค้างไว้อย่างไม่แล้วเสร็จบริบูรณ์ คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ ซ่อมพระวิหารคู่ ๒ หลังสิ้นเงิน ๗๐๐ บาท หอสวดมนต์ (หอประชุม)

๑ หลัง ถนนหน้าพระอุโบสถ ๑ สาย และได้จัดการเทศอนกริตลานพระอุโบสถกับเปลี่ยนชานศาลาสกัต์ด้านหลังศาลาการเปรียญโดยเปลี่ยนจากไม้เป็นก่ออิฐ

ในยุคพระมหาสิน นนโท ป.ธ. ๕ เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๖ ได้มีการซ่อมศาลาการเปรียญอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ นอกจากนั้นมิได้มีการบูรณะหรือปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุใด ๆ อีก เนื่องจากสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ยังบริบูรณ์มั่นคงไม่ชำรุดทรุดโทรมแต่ประการใด

ในยุค พระครูไพจิตรวิหารการ (บัว สีลโสภโณ) เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๗ ได้จัดการซ่อมหลังคาพระอุโบสถและศาลาการเปรียญ ศาลาตรีมุขอีก ก็ได้สร้างกำแพงหน้าวัดพร้อมด้วยอนุสาวรีย์ (รูปพระยอดธงรบ) ขึ้น (กำแพงและอนุสาวรีย์ดังกล่าวนี้ได้รื้อออกเสีย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ครั้งสร้างเขื่อนพิพิธวิหารการ) และสร้างโรงเรียนชั้นประถมศึกษาขึ้น ๑ หลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นอาคารตึกชั้นเดียว ยาว ๒๘ เมตร กว้าง ๘ เมตร มีมุขยื่นออกมาข้างหน้า ๒ มุข ยาวมุขละ ๕ เมตร พร้อมด้วยเครื่องอุปกรณ์การศึกษา เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ฯลฯ สิ้นเงิน ๒๓๐,๐๐๐ บาท (สองแสนสามหมื่นบาทถ้วน) โรงเรียนหลังนี้ ทางราชการได้ขนานนามว่า “ไพจิตรวิหารการบำรุง”

ถึงยุคพระครูพิพิธวิหารการ (เทียม สิริปญโญ) เจ้าอาวาสองค์ที่ ๘ ปรากฏว่า วัดกษัตราธิราชได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่อีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่เป็นปูชนียวัตถุก็ดี ถาวรวัตถุก็ดี เมื่อกาลเวลาล่วงเลยมาถึงปัจจุบันต่างก็ชำรุดทรุดโทรมลงโดยลำดับ นับว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องทำการบูรณะปฏิสังขรณ์อย่างรีบด่วน ถ้าหากขึ้นปล่อยทิ้ง

ไว้ก็จะต้องชำระคฤหัสถ์ไปอย่างน่าเสียดาย จึงได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ตามขั้นตอนและตามลำดับของความสำคัญ คือ ซ่อมตำหนักอุไรพงศ์และปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ เปลี่ยนช่อฟ้าใบระกาใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ ปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญ ศาลาตรีมุข ศาลาด้านสกัด เปลี่ยนช่อฟ้าใบระกา และเปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคาใหม่ กับซ่อมพระพุทธรูปปฏิมาประธานและพระพุทธรูปต่าง ๆ ในพระอุโบสถรวม ๗ องค์ ขยายถนนสายหน้าพระอุโบสถถึงทำน้ำอีก ๑ สาย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ การปฏิสังขรณ์วัดกษัตราธิราชในยุคนี้ได้กระทำติดต่อกันมาตามลำดับโดยมิได้หยุดยั้ง หอสมุดมนต์ (หอประชุม) หอรับรอง หอไตร หอระฆัง กุฏิก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ทั้งหมด

ที่นับว่า เป็นผลงานชิ้นสำคัญก็คือ การก่อสร้างเขื่อนคอนกรีตหน้าวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ กว้าง ๖ ยาว ๑๓๕ เมตร (ยาวตามแนวตลิ่ง) สิ้นเงินค่าก่อสร้าง ๘๗๖,๕๙๐.๐๐ บาท

(แปดแสนเจ็ดหมื่นหกพันห้าร้อยเก้าสิบบาท) ขนานนามว่า “เขื่อนพิพิธวิหารการ” พร้อมกับสร้างกำแพงหน้าวัด ศาลาทำน้ำ ๑ หลัง บูรณะศาลาทำน้ำของเดิมอีก ๒ หลัง ต่อมาได้สร้างหอเก็บถังน้ำประปาสำหรับใช้ในวัด โรงเลี้ยงอาหาร เทศคอนกรีตรอบพระอุโบสถ ซ่อมกำแพงแก้ว ซ่อมวิหารน้อยมุมกำแพงแก้วด้านตะวันตก และซ่อมฐานพระปรางค์ชั้นล่าง แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔

นอกจากนี้ ยังมีท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์บูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดอีกหลายองค์ คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ นายธงชัย นางวัชรี โตอรวงค์ ปฏิสังขรณ์วิหารน้อยด้านเหนือพร้อมด้วยพระพุทธรูป ๑ องค์ และสร้างกุฏิ ๑ หลัง สิ้นเงิน ๑๗๐,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งแสนเจ็ดหมื่นบาท) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ นายภิญโญ นางสมพร แตรตุลาการ ปฏิสังขรณ์พระวิหารหน้าพระอุโบสถ ๑ หลัง สิ้นเงิน ๒๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท (สองแสนบาท) นายกำพล นางสุรีย์ เตตานนท์สกุล ปฏิสังขรณ์พระวิหารหน้าพระอุโบสถ ๑ หลัง สิ้นเงิน ๒๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท (สองแสนบาท)

ในการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งนี้ได้มีนายแพทย์สิริ นางวิไลวรรณ พัฒนกำจร ได้บริจาคเงินสมทบทุนปฏิสังขรณ์ซุ้มประตู และหน้าต่างพระวิหารทั้งสองหลังเป็นจำนวนเงิน ๑๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาท) นายมณี ศุภวัฒน์ ได้บริจาคเงินค่าปรับปรุงแสงสว่างภายในบริเวณวัดอีก ๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท (สองหมื่นบาท) และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ ทางวัดได้จัดสร้างฉาปนสถาน ๑ หลัง กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สิ้นเงิน ๑,๒๕๐,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งล้านสองแสนห้าหมื่นบาท) และซ่อมชั้นล่างของกุฏิติกผู้ช่วยอวาสใช้เป็นสำนักงานชั่วคราวของโรงเรียนศุขย์ฝึกวิชาชีพ สิ้นเงิน ๕๕,๐๐๐.๐๐ บาท (ห้าหมื่นห้าพันบาท)

พระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง)

อนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ทางวัดได้กราบบังคมทูลสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารโรงเรียนศุนย์วิชาชีพ

บรรดาถาวรวัตถุภายในวัดกษัตราธิราชที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ นอกจากพระอุโบสถและพระปรางค์แล้ว ปรากฏว่า ได้สร้างขึ้นในยุคพระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง) เป็นส่วนมาก และเจ้าอาวาสองค์ต่อ ๆ มาจนถึงองค์ปัจจุบันก็ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ติดต่อกันมาโดยลำดับ

โดยที่วัดกษัตราธิราชเป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแต่โบราณกาล จึงปรากฏว่า ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ มีพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายท่าน ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดนี้ อาทิเช่น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงผนวชเป็นภิกษุ
ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๓๙๔ รวม ๒๗ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เคยเสด็จมาประทับแรมเมื่อครั้งทรงผนวช ต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้วก็ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดนี้พร้อมกับวัดอื่น ๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๕๐ วัดด้วยกัน

ในรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดนี้หลายครั้ง แต่ที่ปรากฏโดยหลักฐาน ๒ ครั้งคือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ ครั้งหนึ่งและเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ อีกครั้งหนึ่ง และทรงพระกรุณาโปรด ฯ พระราชทานหินอ่อนมาปูพื้นพระอุโบสถด้วย

ในรัชกาลปัจจุบันสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตาได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรวัดกษัตราธิราชเป็นการส่วนพระองค์ เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๘ ทรงบริจาคเงินบำรุงบูรณะวัด ๕๐๐ บาท (ห้าร้อยบาท)

เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดนี้ พระราชทานเงินบำรุงวัด ๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นบาท)

เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๙ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินมายังวัดนี้ พระราชทานเงินบำรุงวัด ๓๕,๐๐๐.๐๐ บาท (สามหมื่นห้าพันบาท)

เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธียกช่อฟ้าพระวิหารคู่และทรงเททองหล่อพระพุทธรูปสี่ลาจำลอง พระราชทานเงินบำรุงวัด ๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท (สองหมื่นบาท)

ทั้งนี้ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ซึ่งจักเป็นเกียรติประวัติแก่วัดกษัตราธิราชสืบต่อไปชั่วกาลนาน

เนื่องจากวัดกษัตราธิราชเป็นวัดที่มีความสำคัญดังกล่าวมา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเป็นอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นไป ตามแจ้งความกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง ลงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๔ ตอนที่ ๒๓ วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ หน้า ๑๒๖๑ นับเป็นพระอารามหลวงอันดับที่ ๙ ของจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ในบรรดาพระอารามหลวงทั้งหมด ๑๓ วัดด้วยกัน

สิ่งสำคัญภายในพระอาราม

● ปูนียวัตถุ

๑. พระพุทธปฏิมาประธานภายในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น นั่งขัดสมาธิราบปางมารวิชัย ศิลปะสมัยอยุธยา ๑ องค์ กับพระพุทธรูปปั้นนั่งขัดสมาธิราบปางมารวิชัย รอบพระประธานรวม ๖ องค์ โดยฝีมือช่างคนเดียวกัน ประดิษฐานอยู่เหนือแท่นไพทีบนฐานชุกชีขนาดใหญ่เฉพาะแท่นของพระพุทธรูปเหล่านี้ มีผ้าทิพย์ปูนปั้นปิดทอง ลวดลายต่าง ๆ กัน ฝีมือประณีตงดงามลักษณะเป็นพระแท่นสิงหาสน์รองรับรัตนบัลลังก์ ประดับด้วยครุฑยุคขนาดเรียงรายรอบ ๒ ชั้น แท่นพระพุทธรูปซึ่งมีลักษณะดังกล่าวนี้ กล่าวได้ว่า มีที่วัดกษัตราธิราชเพียงแห่งเดียว และปรากฏว่าได้รับความสนใจจากผู้มาดูมาชมเป็นอย่างมาก พระพุทธรูปทั้งหมดนี้ได้รับการซ่อมแซมมาครั้งหนึ่งเมื่อในรัชกาลที่ ๕ โดยกรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ และได้รับการซ่อมในยุคนี้อีกครั้งหนึ่ง เฉพาะพระพุทธปฏิมาประธานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “พระพุทธกษัตราธิราช”

๒. พระพุทธปฏิมาประธานในพระวิหารหลังเหนือ เป็นพระพุทธรูปยืนปางถวายเนตร ปาง
ประทานพร ๑ องค์ กล่าวกันว่า ทางวัดได้อัญเชิญมาแต่ซุ้มพระปราสาทวัดราชพลี (วัดลาดพลี
ร้าง) ในตำบลเดียวกัน

๓. พระพุทธปฏิมาประธานในพระวิหารหลังใต้ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ

พระพุทธรูปองค์นี้ พลโท พระยาสมุหสงคราม (ทัด สิริสัมพันธ์) อัญเชิญมาประดิษฐานไว้

๔. พระพุทธรูปปูนปั้นปางป่าเลไลยก์ มีพระเจดีย์ปูนปั้นประดับ ๒ ข้าง (เข้าใจว่า จะเป็น
พระจุฬามณีเจดีย์) ประดิษฐานอยู่ในซุ้มมุขเด็จหลังพระอุโบสถ ๑ องค์

๕. พระพุทธรูปหล่อปางลีลา สูง ๕ ศอก ประดิษฐานอยู่หน้าพระอุโบสถ หล่อเมื่อวันที่ ๙
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๗ พระพุทธรูปองค์นี้ คณะศิษยานุศิษย์วัดกษัตราธิราชมีพระสมุห
สำรวย ฐิตบุญโญ น.ธ. เอก รองเจ้าอาวาสเป็นประธานดำเนินการสร้าง ในโอกาสที่พระครู
พิพิธวิหารการ (เทียม) บำเพ็ญกุศลอายุครบ ๖ รอบ

๖. พระพุทธรูปประจำศาลาการเปรียญ หล่อเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยฝีมือพระเทพรจนา (สินปฎิมาประกร) ช่างหล่อในรัชกาลที่ ๕

๗. พระพุทธรูปประจำวิหารน้อย ๑ องค์

๘. พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย (แทนสมัยรัตนโกสินทร์) หน้าตัก ๙ นิ้วครึ่ง สูง

๑ ศอกเศษ มีพระพุทธรูปลักษณะงดงามมาก เดิมประดิษฐานอยู่พระเจดีย์หลังวิหารด้านใต้

หน้าพระอุโบสถได้ปรากฏองค์ (เจดีย์ระเบิด) เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

เวลา ๒๐.๓๐ น.

๙. พระปรางค์ใหญ่ ๑ องค์ สูง ๒๒ เมตร ๖๐ เซนติเมตร จอมโม่สี่ประดับลำภูชั้น (สลัดได) ติดฝักเพกาสำริด ๑๒ กิ่ง ภายในซุ้มจตุรทิศขององค์พระปรางค์เป็นผนังอูดมี่พระเจดีย์ปูนปั้นประดิษฐานอยู่ซุ้มละ ๑ องค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๕ ทอดพระเนตรแล้ว ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งด้วยฉนวนพระทัยว่า “วัดนี้แปลก
สร้างพระปรารักษ์ทำไมจึงมีพระเจดีย์ด้วย จึงทรงสันนิษฐานว่า ที่มีพระเจดีย์อยู่ในซุ้มจตุรทิศ
เช่นนี้ ชะรอยผู้สร้างประสงค์จะให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาในประเทศไทยรุ่งเรืองกว่าขอม
นั่นเอง” พระปรารักษ์องค์นี้ถูกฟ้าผ่ายอดหัก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๑ ในรัชกาลที่ ๒ และได้รับการ
ซ่อมในภายหลังต่อมาอีกหลายครั้ง กล่าวกันว่า มีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ภายในองค์

พระปรางค์ด้วย มีคนเคยเห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จปาฏิหาริย์ออกจากองค์พระปรางค์เสมอ
พระปรางค์องค์นี้อยู่หลังพระอุโบสถ เป็นหลักประธานของวัดมีมาแต่ตั้งเดิม

๑๐. พระเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง หลังวิหารคู่ม้าพระอุโบสถ สูงใหญ่เท่ากัน ๔ องค์
สร้างในยุคพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) เป็นที่บรรจุอัฐของอดีตเจ้าอาวาสวัดนี้ด้วย

๑๑. พระเจดีย์เหลี่ยมขนาดย่อม มีครุฑยุคนาค (ครุฑจับนาค) แบกเชิง ๑ องค์

๑๒. พระปรางค์ขนาดเล็ก ภายในซุ้มจตุรทิศประดับพระเจดีย์ ลักษณะคล้ายพระปรางค์
ขนาดใหญ่ ๑ องค์ พระปรางค์เล็กหน้าพระอุโบสถ ๑ องค์

๑๓. รอยพระพุทธรูปจำลอง หล่อด้วยโลหะปิดทองขนาดใหญ่ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร
หลังเหนือ ๑ รอย

๑๔. รูปหล่อสมเด็จพระพนรัตน์ หล่อด้วยโลหะปิดทอง ถอดได้ครั้งองค์ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารหลังใต้ (เดิมประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถหลังพระประธาน) กล่าวกันว่า สมเด็จพระพนรัตน์องค์นี้ เป็นพระอาจารย์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สถิต ณ วัดป่าแก้ว (วัดเจ้าฟ้าแก้ว หรือวัดแก้วฟ้าก็เรียก) อยู่หลังวัดพุทไธสวรรย์ ตำบลสำเภาล่ม บางท่านว่า วัดป่าแก้ว (วัดเจ้าพระยาไทยหรือวัดใหญ่ชัยมงคล) ตำบลคลองสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา ชาวบ้านเรียกกันว่า “หลวงพ่อกแก้ว” ต่างเคารพและนับถือกันว่า ศักดิ์สิทธิ์ ถ้าปีใดฝนแล้งก็อาราธนาออกแห่แห่นฝนก็มักตกตามความประสงค์

๑๕. รูปหล่ออดีตเจ้าอาวาส ๓ องค์คือ รูปหล่อพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) และรูปหล่อพระครูวินยานุวัติ (มาก) พร้อมด้วยรูปหล่อพระวิสุทธาจารย์เถร (เทียม) รูปหล่อทั้งสามองค์นี้ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารหลังใต้

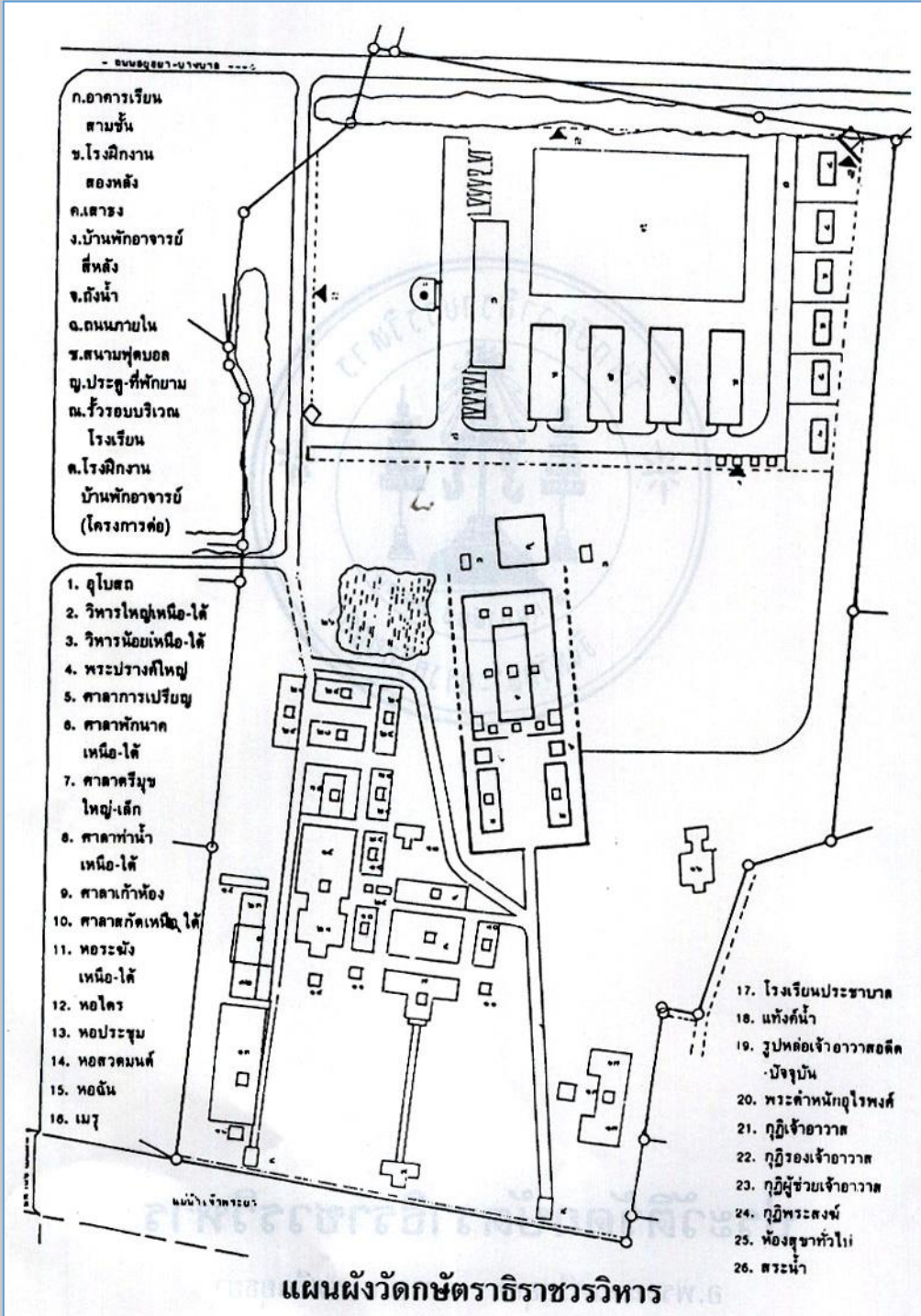

● ถาวรวัตถุ

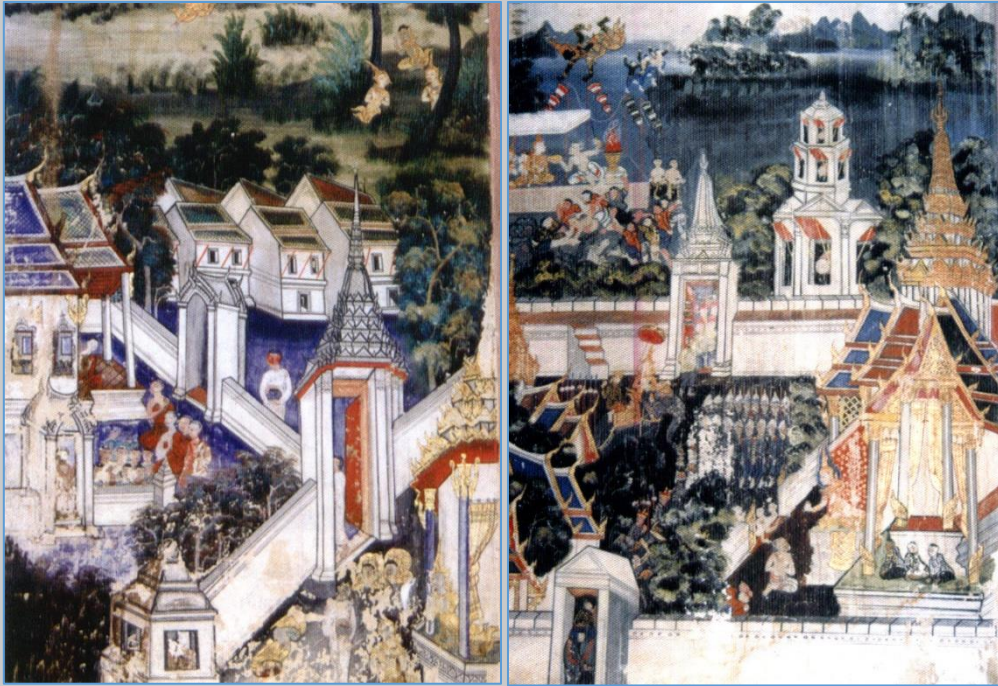
๑. พระอุโบสถ ยาว ๔๖ เมตร กว้าง ๒๒ เมตร มี ๙ ห้อง ด้านหลังเป็นมุขเล็กมีประตูด้านหน้าและด้านหลัง ด้านละ ๒ ประตู มีบันไดซ้ายขวาข้างละ ๑ บันได ด้านหน้าก่อเป็นแท่นใหญ่ตั้งซุ้มบุษบกบัฏชร (หน้าต่างบุษบก) ผนังฉลวยด้านหน้าติดแผ่นศิลาลงยันต์ ๒ แผ่นที่มุขเด็จด้านหลังก่อเป็นซุ้ม กั้นห้องประดิษฐานพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ๑ องค์ หน้าบันทั้งสองด้านสลักลายดอกไม้ปิดทองประดับกระจก ระหว่างเสาภายนอกมีสาหร่ายรวงผึ้ง หลังคาซ้อนเป็น ๒ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องกาบุดินเผาแบบโบราณ ชายคามีรูปเทพพนม ซ่อฟ้าหางหงษ์ล่ายองและคันทวยปิดทองประดับกระจก ผนังภายในพระอุโบสถปูด้วยหินอ่อนจากประเทศอิตาลี แบบเดียวกับที่พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร หินอ่อนดังกล่าวนี้เมื่อเหลือจากการก่อสร้างพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ แล้ว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดพระราชนิพนธ์พระครุวินยานุวัตติคุณ (ทรง) มาปูพื้นพระอุโบสถหลังนี้ ส่วนเสาก่อเป็นเสากลมมีบัวหงายที่ปลายเสาเป็นสองแถว ๆ ละ ๖ ต้น ทุกต้นทาสีดินแดงหรือสีชาด เพดานล่องชาดเขียนลายราชวัตดอกกลมประดับดวงดาว และสลักเป็นดาวล้อมเดือน ชื่อเขียนลายกรวยเชิงและลายดอกจันทร์ ระบายรอบสลักลายลูกฟักก้ามปูประดับดวงดาว เพดานเฉลียงล่องชาด เขียนลายพุ่มข้าวบิณฑ์ใบเทศปิดทอง เจาะผนังเป็นช่อง ๆ แทนหน้าต่าง ลานรอบพระอุโบสถเทศคอนกรีต มีใบสีมาคู่ ๘ คู่ ตั้งอยู่บนฐานก่อเป็นแท่งสี่เหลี่ยมภายในกำแพงแก้ว ทรวดทรงของพระอุโบสถหลังนี้เหมือนกับพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อัมเออเมือง จังหวัดพิษณุโลก และเป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เคยรับสั่งกับพระครุวินยานุวัตติคุณ (ทรง) ว่า “ให้พยายามรักษารูปทรงของเก่าไว้ อย่าได้เปลี่ยนแปลงเป็นอันขาด” พระอุโบสถหลังนี้ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์มาหลายครั้ง ครั้งหลังสุดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ สิ้นเงิน ๗๐,๐๐๐.๐๐ บาท (เจ็ดหมื่นบาท)

๒. พระวิหารคูหน้าพระอุโบสถ ๒ หลัง ยาว ๑๓ เมตร ๕๐ เซนติเมตร กว้าง ๖ เมตร เท่ากัน เป็นมุขลด ๓ ชั้น ด้านหน้าทำเป็นประตูซุ้มยอดมณฑป หน้าบันพระวิหารหลังเหนือ สลักลายกนกเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ หน้าบันพระวิหารหลังใต้สลักเป็นภาพพราหมณ์ อาลัยพายนกำลังจับพญานาคภูริทัตต์ ในภูริทัตตชาดก หน้าบันด้านหลังประดับด้วยชาม กระเบื้องแบบจีน ช่อฟ้า ลายองหางหงส์และคันทวยปิดทองประดับกระจก มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลือง (ของเดิมมุงด้วยกระเบื้องกาบู่อย่างเดียวกับพระอุโบสถ) ต่อมา พระวิหารคู ขำรุดทรุดโทรมลง ได้มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งสองหลัง และเปลี่ยน ช่อฟ้าใบระกาใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธียก ช่อฟ้าพระวิหารคูดังกล่าวเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙
๓. วิหารน้อยมุขกำแพงแก้วพระอุโบสถด้านเหนือ และด้านใต้ ๒ หลัง วิหารน้อยทางด้านใต้ ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์พร้อมด้วยพระพุทธรูปประจำวิหาร ๑ องค์ แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗
๔. ศาลารายหน้าพระอุโบสถ มีช่อฟ้าใบระกา หลังคามุงกระเบื้องไทย ๒ หลัง นายบุญรอด นางอรุณ จุลโมกข์ เจ้าของห้างขายยาจุลโมกข์ กรุงเทพมหานคร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘
๕. ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง ยาว ๔๒ เมตร กว้าง ๒๔ เมตร ก่อเป็นตึก ๙ ห้อง มีมุข ช้อน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลือง ช่อฟ้าหางหงส์ลายองปิดทองประดับกระจก หน้าบันด้านตะวันออกและด้านตะวันตกสลักลายดอกไม้ ระหว่างเสามีสาหร่ายรวงผึ้ง ภายใน ปลูกด้วยไม้สักพื้นภายในปลูกด้วยกระดานไม้สัก และใช้เสาไม้สักกลม ๑๖ ต้น ทุก ๆ ต้นลงรัก เขียนลายพุ่มข้าวบิณฑ์ปิดทอง เพดานล่องชาด เขียนลายดาวล้อมเดือน แขนงโคมแก้วระย้า ผนักเขียนภาพพุทธประวัติในปฐมสมโพธิกถาและภาพในทศชาติชาดกตลอด ๔ ด้าน โดยฝีมือ

ช่างเขียนไม่ปรากฏนามต่อมา ภาพเขียนบางตอนลบเลือนไป ครูช่างเขียนในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้เขียนซ่อมอีกครั้งหนึ่ง (ครูช่างผู้นี้เป็นช่างฝีมือดีได้เขียนภาพพุทธประวัติไว้ที่ผนังศาลาการเปรียญวัดเชิงท่าอีกแห่งหนึ่ง) ศาลาการเปรียญหลังนี้ ได้ถ่ายแบบอย่างมาจากวัดเชิงท่า ริมคลองเมืองในตำบลท่าวาสกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา สร้างในยุคพระอุปัชฌาย์มี เจ้าอาวาสองค์ที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙ เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ ศาลาการเปรียญหลังนี้ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ต่อมาอีกหลายครั้ง ครั้งหลังเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ สิ้นเงิน ๘๐,๐๐๐.๐๐ บาท (แปดหมื่นบาท) และทำพิธียกช่อฟ้าเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

๖. ศาลาตรีมุข ๑ หลัง ยาว ๔๒ เมตรเท่าศาลาการเปรียญ กว้าง ๖ เมตร ก่อเป็นตึกชั้นเดียวไม่มีผนัง มีช่อฟ้าใบระกาและคันทวยปิดทองประดับกระจก หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลือง หน้าบันทั้งสามด้านจำหลักเป็นตราพระราชลัญจกรในรัชกาลที่ ๕ ศาลาหลังนี้สร้างในยุคพระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง) ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งหลังเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ และทำพิธียกช่อฟ้าเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

๗. ศาลาสกัสด้านเหนือและด้านใต้ ๒ หลัง ยาว ๒๔ เมตร เท่าด้านกว้างของศาลาการเปรียญ ก่ออิฐถือปูน มี ๔ ห้อง เสาลงรักเขียนลายพุ่มข้าวบิณฑ์ปิดทอง เพดานล่องชาดเขียนลายดาวล้อมเดือน มีช่อฟ้าใบระกา หลังคามุงกระเบื้องไทย สร้างในยุคพระครุวินยานุวัติคุณ (ทรง) โดยอุบาสิกาเทศ อุบาสิกาน้อย และขุนศรีทธาธำรง (ดิษฐ์) บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือในการก่อสร้าง

๘. ศาลาสกัสด้านหลัง ยาว ๔๒ เมตร เท่าศาลาการเปรียญกว้าง ๘ เมตร มี ๙ ห้อง มีช่อฟ้าใบระกา หลังคามุงด้วยกระเบื้องไทย สร้างในยุคพระครุวินยานุวัติคุณ (ทรง) ปฏิสังขรณ์ครั้งหลังเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ สิ้นเงิน ๓๐,๐๐๐.๐๐ บาท (สามหมื่นบาท)

๙. หอสวดมนต์ กว้าง ๒๔ เมตร ยาว ๓๐ เมตร มีประตูหน้าต่าง มีช่อฟ้าใบระกา หลังคามุงด้วยกระเบื้องไทย สร้างในยุคพระครุวินยานุวัติคุณ (ทรง)

๑๐. หอรับรอง ๑ หลัง หอหลังนี้เดิมเรียกกันว่า “กุฏิผู้ช่วย” (เข้าใจว่าคงจะหมายถึง กุฏิผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาส) มีช่อฟ้าใบระกาทำด้วยปูนปั้น หลังคามุงกระเบื้องไทย สร้างในยุคพระครุวินยานุวัติคุณ (ทรง) และได้รับการซ่อมมาหลายครั้งแล้ว

๑๑. ตำหนักอุไรพงศ์ ๑ หลัง เป็นตำหนักเครื่องไม้ ยาว ๕ ห้อง มีข้อฟ้าใบระกาหลังคามุงกระเบื้องไทยยาว ๑๒ เมตร กว้าง ๖ เมตร ตำหนักหลังนี้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ (พระองค์เจ้าชายอุไร) ประทานมาปลูกเป็นกุฏิสำหรับเจ้าอาวาสในยุคพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) และประทานไปปลูกเป็นกุฏิ ณ วัดลอดช่องในตำบลเดียวกันอีก ๑ หลัง ที่ฝาผนังของตำหนักหลังนี้เดิมมีภาพเขียนสีเป็นภาพเทพชุมนุมและภาพชาดกต่าง ๆ แต่ลบเลือนไปเกือบหมดแล้ว ทางวัดได้ปฏิสังขรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ สิ้นเงิน ๔๐,๐๐๐.๐๐ บาท (สี่หมื่นบาท)

๑๒. หอไตร ๑ หลัง ยาว ๗ เมตร ๘๐ เซนติเมตร กว้าง ๓ เมตร ๖๐ เซนติเมตรไม่มีช่อฟ้า
ใบระกา หลังคามุงด้วยกระเบื้องไทย หน้าบันประดับด้วยดอกไม้ปูนปั้น

๑๓. กุฏิติกสำหรับเจ้าอาวาส ๑ หลัง เป็นตึกแบบฝรั่งเศส เพดานประดับด้วยถ้วย
กระเบื้องอย่างสวยงาม พระยากลาโหมราชเสนา สร้างถวาย

๑๔. กุฏิเดี่ยว ๒ หลัง เป็นกุฏิสำหรับรองเจ้าอาวาส ๑ หลัง สำหรับผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๑
หลัง

๑๕. กุฏิแถวยาว ๕ หลัง แบบกุฏิติกในขณะตำหนักวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์
กรุงเทพมหานคร ๕ หลัง

๑๖. ศาลาท่าน้ำ ๒ หลัง กว้าง ๔ เมตร ยาว ๖ เมตร เท่ากันมีข้อฟ้าใบระกาหลังคามุงกระเบื้องเคลือบสีเหลือง หน้าบันด้านหน้าและด้านหลังจำหลักเป็นตราพระราชลัญจกรมหามงกุฏ ในรัชกาลที่ ๔ อยู่ด้านทิศเหนือ ๑ หลัง ด้านทิศใต้ ๑ หลัง สร้างในยุคพระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง) สำหรับตราพระราชลัญจกรมหามงกุฏที่ทางวัดอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่ศาลาท่าน้ำทั้งสองหลังนี้ก็เป็นสัญลักษณ์ว่า เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ขณะทรงผนวช เคยเสด็จมาประทับแรม ณ วัดนี้ ศาลาท่าน้ำทั้งสองหลังนี้ได้รับการปฏิสังขรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓

๑๗. ศาลาท่าน้ำตรีมุข ๑ หลัง กว้าง ๕.๕๐ เมตร ยาว ๑๒ เมตร มีข้อฟ้าใบระกาหลังคามุงกระเบื้องเคลือบสีเหลือง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ สิ้นเงิน ๑๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งแสนหนึ่งหมื่นบาท)

๑๘. หอระฆังซุ้มมงกุฏ ๒ หลัง กว้าง ๒.๒๐ เมตร สูง ๖.๕๐ เมตร เท่ากันอยู่ทางด้านทิศเหนือของศาลาตรีมุข ๑ หลัง ทางด้านทิศใต้ของศาลาตรีมุข ๑ หลัง สร้างในยุคพระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง)

๑๙. หอถังน้ำสำหรับเก็บน้ำประปา ๑ หลัง

๒๐. โรงเลี้ยงอาหาร ๑ หลัง สำหรับโรงเลี้ยงอาหารนี้ ทางวัดได้จัดให้เป็นสถานที่อบรมลูกเสือชาวบ้าน “ค่ายอุไรวงศ์” มาหลายรุ่นแล้ว

๒๑. ถนนคอนกรีตจากศาลาท่าน้ำถึงกำแพงแก้วหน้าพระอุโบสถ ยาว ๑๐๐ เมตร กว้าง ๓ เมตร ๑ สาย จากศาลาท่าน้ำด้านตะวันตกถึงหน้ากุฏิรองเจ้าอาวาส ยาว ๖๐ เมตร กว้าง ๓ เมตร ๑ สาย

๒๒. ธรรมาสัน্নบุษบกหลังใหญ่ตั้งประจำในศาลาการเปรียญ ๑ หลัง ฝีมือประณีตงดงามมีผู้ถ่ายแบบอย่างไร้สร้าง ณ ที่อื่นเสมอเช่น วัดเกาะ ตำบลลาดงา อำเภอเสนา เป็นต้น ก็มีธรรมาสัน্নบุษบกทรงหลังเล็กอีก ๒ หลัง

๒๓. เตียงสำหรับพระสงฆ์สวดรับเทศน์ ๑ เตียง

๒๔. สระน้ำเก่า ๑ สระ

● สิ่งขอพระราชทาน

๑. ในรัชกาลที่ ๕ ได้รับพระราชทานพระไตรปิฎกพร้อมทั้งตู้ ๑ ใบ

๒. ในรัชกาลที่ ๖ ได้รับพระราชทานธรรมาสน์ลายทองเนื่องในงานถวายพระเพลิง พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ๑ ธรรมาสน์ และพระบรมรูปหล่อรัชกาลที่ ๕ ทรงเครื่องยศจอมพลทหารบก ๑ องค์

ผลประโยชน์ของวัด

วัดนี้มีที่ธรณีสงฆ์ (ที่เป็นนา) อยู่ในตำแหน่ง ๆ ๕ แปลง มีเนื้อที่ทั้งหมดรวม ๙๙ ไร่ ๒ งาน ๒๐ วา ทางวัดเก็บผลประโยชน์ที่เป็นรายได้ประจำปี

ไวยาวัจกร

ไวยาวัจกรของวัดกษัตราธิราชวรวิหารในอดีตประกอบด้วย

๑. นายบัญญัติ มีเสมา

๒. พ.จ.อ. ประภาส ชันธศุภ

๓. นายธงชัย โตอรวงค์

ไวยาวัจกรของวัดกษัตราธิราชวรวิหารในปัจจุบัน ปี พ.ศ. ๒๕๔๘

คือ นายวิเชียร นรสิงห์

การศึกษาและขนบธรรมเนียมของวัด

วัดนี้ในยุคก่อน พระสงฆ์ก็คงจะศึกษาธรรมวินัยกันตามประเพณี และคงจะได้มีการสอนหนังสือไทยกันเป็นพื้น จนถึงยุคพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) เป็นเจ้าอาวาสได้จัดให้มีการศึกษาขึ้นทั้งทางโลกและทางธรรม ทางโลกได้จัดตั้งโรงเรียนประจำอำเภอขึ้นเรียกว่า “โรงเรียนวัดกษัตราธิราช” ส่วนทางธรรมได้จัดให้มีการสอนพระปริยัติธรรมขึ้น ในยุคนี้ พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ได้จัดการสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๑ หลัง เป็นตึกทรงปั้นหยา ยาว ๑๔ เมตร กว้าง ๘.๖ เมตร โรงเรียนหลังนี้ เดิมใช้เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ เมื่อทางราชการ

ได้จัดตั้งโรงเรียนตามหัวเมืองเป็นครั้งแรกเมื่อ ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ภายหลังทางการได้ย้ายโรงเรียนไปตั้งสอนที่อื่น จึงใช้เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมสืบต่อมา พระพิมลธรรม (เฮง เขมจารี ป. ๙) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร เจ้าคณะมณฑลอยุธยา (ได้รับสถาปนาสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระวันรัต) ขนานนามว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรม ทรงปริยัติคุณ” ภายหลังได้ใช้เป็นสถานที่สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม โรงเรียนหลังนี้ ทางวัดได้รื้อออกเสียเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ เพื่อใช้สถานที่สร้างศาลาบำเพ็ญกุศลในโอกาสต่อไป

ในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม ในสมัยพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) สำนักวัดกษัตราธิราช เป็นสำนักที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ด้วยปรากฏว่า พระภิกษุสามเณรของวัดนี้ได้แปลพระปริยัติธรรม ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวังหลายครั้ง มีพระภิกษุสามเณรแปลประโยคต่าง ๆ ได้ดังนี้

ร.ศ. ๑๐๙ (พ.ศ. ๒๔๓๓)

พระหวาด แปลประโยค ๓ ได้

ร.ศ. ๑๑๓ (พ.ศ. ๒๔๓๗)

สามเณรวงศ์ แปลประโยค ๓ ได้

ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑)

สามเณรวงศ์ แปลประโยค ๔ ได้

สามเณรคำ แปลประโยค ๓ ได้

ร.ศ. ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๓)

พระมหาวงศ์ แปลประโยค ๕ ได้

ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๔)

พระมหาวงศ์ แปลประโยค ๖ ได้

ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕)

พระมหาวงศ์* แปลประโยค ๗ ได้

ร.ศ. ๑๒๒ (พ.ศ. ๒๔๔๖)

พระจัน แปลประโยค ๓ ได้

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดนี้ส่วนมากได้เล่าเรียนจากสำนักพระ
ธรรมราชานุวัตร (อาจ จันทโชติ) วัดศาลาปูนวรวิหาร (สมัยดำรงสมณศักดิ์เป็นพระญาณไตร
โลก รองเจ้าคณะมณฑลอยุธยา) และ พระมหาหงส์ เปรียญ ๓ ประโยค สำนักวัดพรหม
นิवास (วัดขุนญวน) อำเภอพระนครศรีอยุธยา

อนึ่ง ในสมัยที่พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) เป็นเจ้าอาวาส ปราบภู่ว่า พระสาธุศีลสังวร
(เพื่อน อุกุคเสโน ป. ๕) เจ้าอาวาสองค์ที่ ๑๑ ของวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร ขณะ
เป็นเด็กอายุ ๑๔ ปีก็เคยมาศึกษาเล่าเรียนอยู่ ณ วัดนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ โดยเรียนมูลกัจ
จายนีในสำนักอาจารย์เย็น และเรียนธรรมบทในสำนักอาจารย์พรหม ต่อจากนั้นจึงได้ย้ายลง
ไปศึกษาต่อ ณ วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร

* พระมหาวงศ์ ชูติวงศ์ เปรียญ ๗ ประโยค ต่อมาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตลา
สิกขา แล้วเข้ารับราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ครั้นสุดท้ายได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
เป็น พระเทพปริชาถึงแก่กรรมแล้ว (ฉ.ส.)

การครองจีวรของภิกษุ วัดกษัตราธิราชวรวิหาร

ในยุคพระครูวินยานุวัติคุณ (มาก) ได้ขอพระมหาสิน นนฺโท ป.ธ. ๕ จากวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ กรุงเทพมหานคร มาเป็นครู

สำหรับวัดนี้มีการครองจีวรแบบเก่าคือ แบบมหานิกายเดิม ถ้าอยู่ภายในวัด ครองจีวรเปิดไหล่ขวา พาดสังฆาฏิ คาดประคตอก ถ้ามีกิจออกนอกวัดห่มคลุมปิดไหล่ขวาและซ้าย หรือที่เรียกกันว่า “ม้วยซ้ายชายแหวก” สามเณรห่มจีบเปิดไหล่ซ้าย คาดประคตอก ระเบียบนี้ทางวัดถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่เจ้าอาวาสองค์ก่อน แม้ทางการคณะสงฆ์จะมีการปฏิรูปการห่มผ้าครั้งใหญ่อยู่คราวหนึ่ง แต่วัดนี้ก็มิได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ยังคงรักษาจารีตประเพณีเดิมอยู่ตลอดมา และถือเป็นระเบียบปฏิบัติอย่างเคร่งครัดสำหรับพระภิกษุสามเณรวัดนี้อีกสถานหนึ่งด้วย

ส่วนขนบธรรมเนียม การประพฤติปฏิบัติและการทำศาสนกิจมีอุโบสถสังฆกรรมเป็นต้น ก็ดำเนินไปตามพระธรรมวินัยและระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ทุกประการ

ลำดับเจ้าอาวาส

สมัยกรุงศรีอยุธยา

เจ้าอาวาสผู้ครองวัดนี้ มีนามปรากฏในทำเนียบสมณศักดิ์ว่า “**พระธรรมนิโรธ**” เป็นเจ้าคณะรองคามวาสี ฝ่ายซ้าย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ๆ หาหลักฐานรายละเอียดไม่ได้เท่าที่หารายละเอียดได้มีลงมาตั้งแต่สมัยพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง ธรรมสิริโชติ) และมีรายนามเจ้าอาวาสที่ปรากฏดังนี้

๑. หลวงพ่อฉิม นับเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๑
๒. พระอุปัชฌาย์ สน นับเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๒
๓. พระอุปัชฌาย์ มี อินทโชติ นับเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๓ ท่านจะเป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดมาตั้งแต่ พ.ศ. ไหนไม่ปรากฏ ทราบแต่เพียงว่า ท่านถึงมรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๒

หลักฐานเกี่ยวกับเจ้าอาวาสในยุคก่อนมีเพียงเท่านี้ จากนี้เป็นประวัติของเจ้าอาวาสตั้งแต่พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง ธรรมสิริโชติ) ลงมา

๔. พระครูวินยานุวัติคุณ นามเดิม ทรง นามสกุล ชูติวงศ์ เป็นบุตรนายคง นางเอี่ยม เกิดที่ตำบลบ้านป้อมติดกับวัดกษัตราธิราชด้านเหนือ ปัจจุบันหมู่ที่ ๗ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๘๘ ในรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ท่านจะบรรพชาเป็นสามเณรแต่พ.ศ.

โตไม่ปรากฏ เข้าใจว่า พระอุปัชฌาย์มี อินทโชติ จะเป็นบรรพชาจารย์ และคงจะบรรพชา เป็นสามเณรตลอดมาจนถึงอุปสมบท ท่านอุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๔ ปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๙ ในรัชกาลที่ ๔ เข้าใจว่า จะอุปสมบท ณ วัดกษัตราธิราชนี้ พระสุวรรณวิมลศีล (มี) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณดารารามเป็นพระอุปัชฌายะ พระครูจันทรรักษ์มี (เอี่ยม) เจ้าอาวาสวัดพนัญเชิงวรวิหาร เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอุปัชฌาย์มี อินทโชติ เจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช เป็นพระอนุสาวนาจารย์ มีนามฉายาว่า ธมฺมสิริโชติ เมื่ออุปสมบทแล้ว ได้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๔๑๔ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ หรือพระอนุสาวนาจารย์

พ.ศ. ๒๔๒๕ อายุ ๓๖ เป็นเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช นับเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๔

พ.ศ. ๒๔๒๘ อายุ ๓๙ เป็นพระอุปัชฌายะ

พ.ศ. ๒๔๒๙ อายุ ๔๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น พระครูวินยานุวัตติคุณ พระครูพิเศษ ในรัชกาลที่ ๕ สัญญาบัตรลง ณ วันที่ ๖ (เข้าใจว่า วันศุกร์) ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีกุน นพศก พ.ศ. ๒๔๒๙

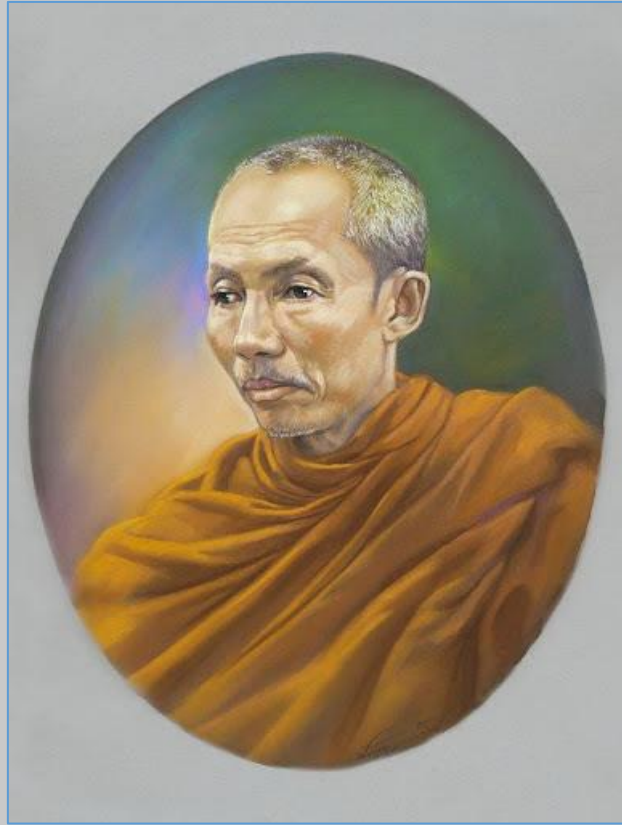
อนึ่ง ท่านผู้รู้ได้เล่าประวัติของพระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง) ไว้ดังนี้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เสด็จประพาสพระนครศรีอยุธยา ประทับ ณ พระราชวังจันทรถมครามไค พระอุปัชฌาย์มีอินทโชติ เจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช มักจะได้รับอาราธนาไปถวายพระธรรมเทศนาเนื่อง ๆ มีสามเณรทรงอายุได้ ๑๕ ปี ติดตามไปด้วยเสมอ และด้วยเหตุที่สามเณรทรงแสดงธรรมไพเราะ จึงเป็นที่โปรดปรานนิยมนักบรรดาเจ้านายทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในตลอดจนข้าราชการที่ตามเสด็จมาด้วยเป็นอันมาก ครั้นสามเณรทรงมีอายุครบอุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ประมาณ ๒ พรรษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคต (สวรรคตวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเสวยราชสมบัติเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๑ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมพระที่นั่งพิมานรัตยา กับ พลับพลาจตุรมุขตลอดทั้งบริเวณทิมคตในพระราชวังจันทรถมครามอีก เพื่อใช้เป็นที่ว่าราชการ เสด็จพระราชดำเนินไปประทับบนพระที่นั่งพิมานรัตยา ทรงพระกรุณาพระราชทานพระฤกษ์ ทรงเปิดให้เป็นที่ว่าการมณฑลกรุงเก่า (มณฑลอยุธยา) ขณะนั้น พระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง) มีพรรษาได้ ๒๖ พรรษา ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูวินยานุวัตติคุณและเป็นพระอุปัชฌายะแล้ว ได้รับภูิกานิมนต์ไปถวายพระพรชัยมงคลคาถาในงานพระราชพิธีนี้ด้วยรูปหนึ่ง โดยที่

พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ได้คุ้นเคยสนิทสนมกับเจ้านายทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน ตลอดจนข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยมาตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติซุ่มพระพุทธรูปปฏิมาประธานในพระอุโบสถลงรักปิดทองใหม่ด้วยทองคำอย่างดี เมื่อเสร็จแล้วได้เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดกษัตราธิราช ในคราวนี้เอง พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ได้ถวายพระพรขอพระราชทานให้วัดกษัตราธิราชอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ พระองค์ทรงรับสั่งว่า “มหากษัตริย์องค์ใดสร้างไว้ไม่ปรากฏ ฟ้าจะรับเป็นราชูปถัมภ์ก็เกรงไป” การขอพระราชทานยกวัดกษัตราธิราชเป็นพระอารามหลวงจึงยุติไปคราวหนึ่ง

ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๔๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ไปดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราราม และมีพระราชประสงค์จะให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลกรุงเก่าด้วย ขณะนั้น วัดสุวรรณดารารามกำลังว่างเจ้าอาวาสเนื่องจากพระสุวรรณวิมลศีล (หนู สุวณฺณสโร เปรียญ ๓ ประโยค) ถึงมรณภาพ แต่พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ไม่ประสงค์ที่จะไปดำรงตำแหน่งตามพระบรมราชโองการ ทั้งนี้จะด้วยเหตุใดหาทราบไม่ เมื่อพระยาอุทิศการบดี เชิญพระกระแสดพระบรมราชโองการมายังวัดถึงกับทูลประทุเรียกท่านพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ก็หาเปิดประตูรับไม่

ต่อมาไม่นาน ท่านได้รับฎีกานิมนต์ไปรับพระราชทานฉันทน์ ณ พระราชวังบางปะอิน ขณะที่พระสงฆ์กำลังรับพระราชทานฉันทน์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงย้ายพระเก้าอี้

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ลำดับที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๖๔

มาประทับตรงหน้า และทรงมีพระราชดำรัสกับท่านว่า “ไม่เต็มใจที่จะมาดำรงตำแหน่งหรือ ?” ท่านจึงวางช้อนส้อมมีน้ำตาไหลออกมาไม่พูดถวายพระพรว่ากระไร เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้ถอนพระบรมราชโองการนั้นเสีย เป็นอันว่าพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ผ่านพ้นพระราชอาญาไปได้อย่างน่าอัศจรรย์

สำหรับวัดกษัตราธิราชนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ครั้งดำรงพระยศเป็นกรมหมื่น เคยเสด็จมาประพาสและเคยรับสั่งว่า วัดกษัตราธิราชเป็นวัดที่มีความสง่าสวยงาม คล้ายพระอารามหลวง ทรงรับสั่งถามพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง)ว่า “ไปได้จตุปัจจัยมาจากไหน จึงได้สร้างวัดได้ถึงขนาดนี้” พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ทูลว่า “ชาวบ้านเขาให้”

จึงนับได้ว่า พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) เป็นผู้สร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองให้แก่วัดกษัตราธิราชอย่างมหาศาล และเป็นผู้มีอุปการคุณแก่วัดนี้มาก เพราะท่านเป็นพระธรรมกถึกเรื่องนามแสดงธรรมได้ไพเราะหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก กล่าวกันว่า เมื่อท่านเป็นสามเณรเกียรติกุณในเรื่องเทศน์ได้ล่วงรู้ไปถึงสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพฯ ฯ สมเด็จ ฯ จึงให้นิมนต์ขึ้นไปเทศน์ฉลองวัดโลย อำเภอกำแพง จังหวัดลพบุรี การเทศน์ของสามเณรทรงเป็นที่ชื่นชมของชาวลพบุรีเป็นอันมาก พอเทศน์จบ สามเณรทรงก็ลงจากธรรมาสน์มากกราบเท้าสมเด็จ ฯ สมเด็จ ฯ ให้พรว่า “ต่อไปข้างหน้า เณรจะเป็นนักเทศน์เอกของบ้านเมือง” และก็เป็นที่จริงดังพรที่สมเด็จ ฯ ประสาทให้ ต่อมาสามเณรทรงได้อุปสมบท ครั้นมีอายุพรรษามากขึ้นก็ได้เป็นพระธรรมกถึกเอก เพราะเหตุว่า เทศน์ไพเราะนัก เทศนาที่แห่งใดก็มีคนนิยมฟังเป็นอันมากถึงกับไม่ค่อยมีวันว่าง บางรายมาอาราธนาล่วงหน้าไว้เป็นเวลานานตั้งปีก็มี เพราะเกรงว่าจะไม่ได้ท่านไปแสดงธรรม ท่านได้จตุปัจจัยมามากน้อยเท่าใด ท่านก็บริจาคเข้าในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์วัดกษัตราธิราชจนหมดสิ้น แม้แต่ทรัพย์สมบัติส่วนตัวของท่านเองที่ได้รับมรดกตกทอดมาจากโยมบิดามารดา มีที่นา เป็นต้น ท่านก็อุทิศถวายเป็นสมบัติของวัดกษัตราธิราช จึงเป็นที่นิยมและเลื่อมใสศรัทธาแก่ประชาชนเป็นอันมาก ฉะนั้น จึงปรากฏว่าบรรดาปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุต่าง ๆ ภายในวัดกษัตราธิราชทุกวันนี้ ได้ทำการก่อสร้างขึ้นในยุคพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) เป็นส่วนมาก

ในด้านการศึกษา ก่อนแต่ยุคของท่านก็ได้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและภาษาไทยอยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่เจริญเท่าที่ควร จนมาถึงยุคที่ท่านเป็นเจ้าของอาวาสปกครองวัด ท่านจึงได้จัดการทะนุบำรุงการศึกษาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมและภาษาไทย ดังจะเห็นได้ว่า ในยุคนี้มีเปรียญขึ้นภายในวัดหลายรูป เช่น พระมหาหवाद พระมหาวงษ์

พระมหาคำ พระมหาจัน เป็นต้น ส่วนหนังสือไทยได้จ้างครูเอี่ยม และครูอาจารย์อีกหลายคนมาทำการสอน จนถึงสมัยที่ทางการขยายการศึกษาออกมาตามหัวเมือง จึงได้ตั้งโรงเรียนขึ้น

อนึ่ง ในรัชกาลที่ ๖ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมาเสด็จมาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก กองพลที่ ๓ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ก็คุ้นเคยกับพระองค์อย่างใกล้ชิด ภายหลังได้เสด็จขึ้นมาตั้งศาลพระภูมิที่เกาะริบูรณ์ ท้ายกรมทหารซึ่งเป็นเกาะของหม่อมแก้ว พระชายาของพระองค์ พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ได้รับอาราธนาในงานนี้พร้อมด้วยพระสงฆ์หลายรูปรับสังฆทานที่ดำเนิน พระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ได้ถวายลานเงินมีอักษรขอมจารึก จะมีข้อความอย่างไรหาทราบไม่ทราบแต่ว่า ได้จากยอดพระปราสาทองค์ใหญ่หลังพระอุโบสถวัดกษัตราธิราช พันอยู่กับโคนเสายอดเกตรา และถวายพระพรขออุปถัมภ์ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา ทรงช่วยรับเป็นพระธุระให้วัดกษัตราธิราชได้รับพระบรมราชูปถัมภ์ดุจเดียวกับวัดพระอารามหลวง พระองค์ท่านก็ทรงรับเป็นพระธุระด้วยดีแต่เมื่อพระองค์ท่านเสด็จกลับกรุงเทพมหานครไม่นานวันก็สิ้นพระชนม์ การที่จะขอพระราชทานยกวัดกษัตราธิราชขึ้นเป็นพระอารามหลวง จึงยุติเป็นครั้งที่ ๒

สำหรับพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง) ท่านมีคุณวุฒิหลายอย่าง เช่น กระสุนทางคดี และสำเร็จโสหสศุหยาแม่น ทางเมตตามหานิยม และทางคงกระพันชาตรี ท่านอยู่ที่กุฏิของท่านก็สามารถยิงเด็กที่ขึ้นต้นจำปาที่หลังพระอุโบสถได้ และยิงพระสงฆ์ที่เอาเรือออกแข่งหน้าวัดได้ ทางเมตตาก็ได้เห็นศักดิ์สิทธิ์ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัยเป็นคราวโปรดให้ไปครองวัดสุวรรณดาราราม พระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ส่วนทางคงกระพันก็เมื่อคราวทำพระเครื่องแจกคนเกี่ยวข้านาวัด เป็นต้น

พระครูวินยานุวัตติคุณ (มาก)

ตามปกติ พระครูวินยานุวัตติคุณ (ทรง) ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยเจ็บไข้ได้ป่วยเหมือนคนอื่น ๆ แต่มาเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ ท่านก็ได้เริ่มอาพาธเป็นโรครุนแรงที่เข้ามีอาการปวดและบวม แพทย์หลวงและแพทย์เชลยศึกดีไม่สามารถที่จะรักษาให้หายขาดได้ บางท่านว่าอาพาธเป็นโรคเอ็นข้อเข้าพิการ ครั้นถึงวันเสาร์ เดือน ๔ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓ เวลา ๑๗.๔๐ น. ท่านก็ถึงมรณภาพด้วยอาการอันสงบ ณ กุฏิที่อยู่ของท่าน คำนวณอายุได้ ๗๕ ปี พรรษา ๕๔

๕. พระครูวินยานุวัตติคุณ นามเดิม มาก นามสกุล อิมสุวรรณ เป็นบุตรนายนิ่ม นางทรัพย์ เกิดที่ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันอาทิตย์ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีกุน ตรงกับวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๔ แห่ง

กรุงรัตนโกสินทร์ ได้บรรพชาเป็นสามเณรแต่ยังเยาว์ พออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ราว พ.ศ. ๒๔๒๖ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมาวัดท่าการ้อง ในตำบลบ้านป้อม อำเภอ พระนครศรีอยุธยา โดยพระอธิการวัตร วัดพุทไธสวรรย์ เป็นพระอุปัชฌายะ พระครูวินยานุ วัติคุณ (ทรง ธรรมสิริโชติ) วัดกษัตราธิราช เป็นพระกรรมวาจาจารย์ มีนามฉายาว่า อินทโชติ เมื่ออุปสมบทแล้วเคยไปศึกษาพระปริยัติธรรม และธรรมวินัย ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร ภายหลังกลับมาจำพรรษา ณ วัดท่าการ้อง ซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมของท่าน ต่อมาก็ได้เป็นเจ้าของาวาสวัดนั้น

ครั้นถึงวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ทางราชการคณะสงฆ์ได้สั่งให้ท่านย้ายมาเป็นเจ้าอาวาส วัดกษัตราธิราช นับเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌายะ

เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๗ ในรัชกาลที่ ๖ ได้รับพระราชทาน

สมณศักดิ์เป็นพระครูวินยานุวัติคุณ พระครูพิเศษ

หน้าที่การคณะสงฆ์ เคยดำรงตำแหน่งเจ้าคณะหมวดตำบลบ้านป้อม และเคยเป็นผู้รักษาการ ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นอกจากนี้ ทางราชการคณะสงฆ์เคยทาบทามให้ไปดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอบางปะหันครั้งหนึ่ง และเจ้าคณะจังหวัดสระบุรีอีกครั้งหนึ่ง แต่ท่านปฏิเสธทั้งสองครั้ง

พระครูวินยานุวัตติคุณ (มาก อินฺทโชติ) เป็นพระธรรมกถึกที่มีชื่อเสียงรูปหนึ่งซึ่งสาธุชนเคารพนับถือเลื่อมใสมาก ท่านเป็นผู้เอาใจใส่ในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ เป็นผู้ประกอบด้วยความคุณธรรมและมั่นอยู่ในพรหมวิหาร ๔ เป็นนิจ

ครั้นถึงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ท่านได้เริ่มอาพาธเป็นโรคลำไส้พิการ แพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์แผนโบราณได้ประกอบยาถวายเป็นพยาบาลเป็นลำดับมา อาการมีแต่ทรงกับทรุด ลูกเหินเดินไม่ได้ และกำลังก็อ่อนลง ๆ อาพาธอยู่เช่นนี้จนร่วมปีเศษ

ถึงวันพฤหัสบดี แรม ๙ ค่ำ เดือน ๘ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๐๘.๓๐ น. ท่านก็ถึงมรณภาพ เนื่องจากโรคลมหัวใจอ่อนเพลียมาแต่กลางคืน ท่านมีอารมณ์สงบนิ่งเฉยจนดุจนอนหลับไป ต่อหน้าภิกษุสงฆ์และญาติ ตลอดจนผู้ที่วิสสาสะคุ้นเคยกับท่านหลายคน คำนวณอายุได้ ๗๒ ปี ๕๒ พรรษา ท่านครองวัดอยู่ ๑๒ ปี

๖. พระมหาสิน นนฺโท เปรียญ ๕ ประโยค ได้ครองวัดสืบต่อมานับเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๖

ประวัติละเอียดของพระมหาสินยังสืบไม่ได้ ทราบแต่ว่า ท่านเป็นชาวอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นามสกุล ผดุงใจ อุปสมบทอยู่ ณ วัดท่าการ้อง ในสมัยที่พระอธิการมาก อินฺทโชติ (ต่อมาย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูวินยานุวัตติคุณ) เป็นเจ้าอาวาส ภายหลังได้ลงไปศึกษาพระปริยัติธรรม ณ วัดมหาธาตุยุวราช

รังสฤษดิ์ กรุงเทพมหานคร ในปกครองของสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี ป. ๙) ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรม เจ้าคณะมณฑลอยุธยา สอบได้เป็นเปรียญ ๕ ประโยค เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ต่อมาพระครูวินยานุวัติคุณ (มาก) เจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชได้ขอมาเป็นครูสอนปริยัติธรรม เมื่อพระครูวินยานุวัติคุณ (มาก) ถึงมรณภาพแล้ว พระมหาสินได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ถึงวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ก็ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตลาสิกขา

๗. **พระครูไพจิตรวิหารการ** นามเดิม บัว นามสกุล จีระพันธ์ เป็นบุตรนายจ้อย นางทิพย์ เกิดที่ตำบลท่าवासูกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันเสาร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ ในรัชกาลที่ ๕ ก่อนอุปสมบทรับราชการเป็นจ่านายสิบ สังกัดกรมทหารราบที่ ๑๓ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อออกจากราชการแล้ว จึงได้อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดประดู่ทรงธรรม ตำบลไผ่ลิง อำเภอพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุ ๒๖ ปี โดยมีพระครูวินยานุวัติคุณ (ทรง ธมฺมสิริโชติ) วัดกษัตราธิราช เป็นพระอุปัชฌายะ พระครูสุทธธรรมสมจารย์ (เลื่อง สีลวฑฺฒโน) ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระวิสุทธาจารย์เถร พระราชาคณะสามัญฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดประดู่ทรงธรรม เป็นพระกรรมวาจารย์ พระครูพุทธวิหารโสภณ (อ่ำ อินฺทปญฺโญ) ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระพุทธวิหารโสภณ พระราชาคณะชั้นสามัญ วัดหน้าพระเมรุ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ มีนามฉายา สีลโสภโณ

นับตั้งแต่อุปสมบทแล้ว ได้บำเพ็ญกรณียกิจที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและพระศาสนาเป็นอเนกประการ กล่าวคือ เคยดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(พระวิสุทธาจารย์เถร สังฆปาโมกข์) ได้ช่วยการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุภายในวัดประดู่ทรงธรรม มีอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น กับได้ทำการก่อสร้างโรงเรียนประชาบาลตามแบบ ป. ๒ ของกระทรวงศึกษาธิการ ๑ หลัง โรงเรียนนี้ทางราชการได้ขนานนามว่า “จียพันธ์บำรุง” มาจนทุกวันนี้

ครั้นถึงวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้รับแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูประทวนและเป็นกรรมการศึกษา

เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นับเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๗ วันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌายะ

วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลภูเขาทอง

วันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น พระครูไพจิตรวิหารการ

ท่านปกครองวัดกษัตราธิราชอยู่ ๑๒ ปี จึงได้ขอลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ ต่อจากนั้น ได้เดินทางไปศึกษาวิปัสสนาธุระ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากท่านเป็นผู้สนใจในวิปัสสนาธุระจึงได้รับอาราธนาจากวัดต่าง ๆ ให้ไปทำการสอนวิชาวิปัสสนา เช่น วัดหนองแก้ว อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดดอนลาน อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดโบสถ์ตลาดน้อย อำเภอบ้านหม้อ จังหวัดสระบุรี ครั้งสุดท้ายได้ไปทำการสอนอยู่ที่วัดประชุมคงคาราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

เมื่อราวเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้เริ่มป่วยกระเสาะกระแสะเรื่อยมา บรรดาญาติของท่านจึงได้นำท่านไปรักษา ณ โรงพยาบาลจังหวัดสิงห์บุรี และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ คำนวณอายุได้ ๗๙ ปี ๒๙ วัน พรรษา ๕๓

๘. พระครูพิพิธวิหารการ นามเดิม เทียม นามสกุล หาเรือนศรี เป็นบุตรนายสุน นางเลียบ เกิดเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ในรัชกาลที่ ๕ ณ ตำบลบ้านป้อม หมู่ที่ ๗ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่ออายุประมาณ ๑๐ ปี บิดามารดาได้นำมาฝากกับพระภิกษุมอญ ผู้เป็นญาติ ณ วัดกษัตราธิราช เพื่อเล่าเรียนหนังสือไทย และสอบไล่ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ณ โรงเรียนวัดกษัตราธิราช

เมื่ออายุครบอุปสมบท ได้อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดกษัตราธิราช เมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ โดยมีพระครูวินยานุวัติคุณ (มาก อินฺทโชติ) วัดกษัตราธิราช เป็นพระอุปัชฌายะ พระสมุห์หล้า วัดกษัตราธิราช เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์ทองดี วัดพระงาม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ มีนามฉายาว่า “สิริปณฺโญ”

อุปสมบทแล้วได้ไปจำพรรษา ณ วัดต่าง ๆ หลายแห่งเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมและวิทยาคม โดยเฉพาะตำรับพิชัยสงคราม และตำรับมหาระงับแบบพิสดารต้นตำรับเดิม วัดประดู่ทรงธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน ได้กลับมาจำพรรษา ณ วัดกษัตราธิราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗
พรรษา ๑๐

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ พระครูไพจิตรวิহারการ (บัว) ได้ขอลาออกจากตำแหน่ง
เจ้าอาวาส ทางกรมคณะสงฆ์จึงแต่งตั้งให้ท่านเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสอยู่ระยะหนึ่ง และ
ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชใน พ.ศ. นั้น นับเป็น
เจ้าอาวาสองค์ที่ ๘ ท่านได้ปกครองวัดมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ท่านได้รับสมณศักดิ์ และรับพระราชทานสมณศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่การงานทางคณะสงฆ์โดย
ลำดับคือ

พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นพระใบฎีกา ฐานานุกรมของพระครูวินยานุวัติคุณ (มาก)

พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ พระครูพิพิธวิহারการ

เจ้าอาวาสวัดราชฎารักษ์ชั้นตรี

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ เป็นเจ้าคณะตำบลภูเขาทอง

วันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นพระอุปัชฌายะ

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นโท

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชวรวิหาร

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นพระราชกณะชั้นสามัญ ฝ่ายวิปัสสนา
ที่พระวิสุทธาจารย์เถร

๙. พระครูพิพิธวิหารการ (สำรวย ฐิตบุญญโณ) เป็นเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช
วรวิหาร ลำดับที่ ๙ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ - ๒๕๔๔

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร ในช่วงเวลาดังกล่าว ได้มีการบูรณพระอุโบสถ พระวิหารคู่ ๒ หลัง
เจดีย์หน้าพระอุโบสถ โดยพุทธศาสนิกชน นำโดยเรือโทธรรมบุญ และคุณ จิฎิตา อังศุสิงห์
และกลุ่มศรัทธาประชาชน จากทั้งกรุงเทพมหานครและในท้องถิ่น

โรงเรียนอริราชศิลปาคาร พระครูพิพิธวิหารการ (หลวงพ่อเทียม)

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต

พระครูพิพิธวิหารการ (สำรวย ฐิตปุญฺโญ) ได้มองเห็นความสำคัญของการวัดการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธศาสนิกชน ท่านได้จัดให้มีการเรียนการสอนพระนักรธรรมทั้งระดับชั้นตรี โทและเอก ท่านให้บูรณะโรงเรียนอริราชศิลปาคาร พระครูพิพิธวิหารการ (หลวง พ่อเทียม) เจ้าอาวาสองค์ก่อนได้สร้างไว้เป็น “ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต” ใช้เป็นสถานที่จัดประชุมพัฒนาคุณภาพชีวิต และจริยธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั่ว ๆ ไป

นอกจากนี้ พระครูพิพิธวิหารการ (สำรวย ฐิตปุญฺโญ) เป็นผู้ริเริ่มและส่งเสริมทางวัฒนธรรม การแข่งเรือประเพณีหน้าวัดกษัตราธิราชวรวิหาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ - ๒๕๓๔ ติดต่อกันมา โดยมีขาดสาย ด้านการส่งเสริมและเผยแผ่พุทธศาสนา ได้มีการจัดให้มีการทำบุญตามเทศกาล และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาตามประเพณีนิยม มีพุทธศาสนิกชนเดินทางมาร่วมทำบุญ ฟังเทศน์ และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จำนวนมาก

๑๐. พระราชธานินทราจารย์ (สุชาติ ฐานิสฺสโร) เป็นเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราช วรวิหาร ลำดับที่ ๑๐ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตั้งแต่วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ จนมาถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๓)

พระราชธานินทราจารย์ (สุชาติ ฐานิสฺสโร) ตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอพระนครศรีอยุธยา และ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดิมจำพรรษาอยู่ ณ วัดประสาธ อำเภอ พระนครศรีอยุธยา ท่านได้รับความเมตตาจากเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เจ้าคณะ ใหญ่หนกลาง วัดชนะสงครามให้มารักษากการเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชวรวิหาร และได้รับพระ บัญชา จากสมเด็จพระสังฆราช แต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดกษัตราธิราช วรวิหาร

งานแรกที่ท่าน ได้ทำ ณ วัดกษัตราธิราช คือ การจัดพิธีพระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่เทียม เจ้าอาวาสองค์ก่อน ในวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งสำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยทุกประการ หลังจากนั้นจึงได้เริ่มงานปรับปรุงและบูรณะวัดกษัตราธิราชวรวิหารอีกครั้งหนึ่ง ในระยะเวลาดังกล่าวนี้ ท่านได้รับความเมตตาจากเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรจารย์ วัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร ให้การแนะนำเรื่องการบูรณปฏิสังขรณ์วัดเป็นเบื้องต้น ขณะเดียวกันในระยะนั้นได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งจากอุบาสกอุบาสิกาจากวัดประสาธ และวัดกษัตราธิราชวรวิหารร่วมแรงร่วมใจกันอย่างเต็มกำลัง และเสียสละเป็นอย่างยิ่ง

ผลงานที่เกิดขึ้นในระยะแรกคือ การปรับปรุงภูมิทัศน์ ให้มีความสะอาด สบายตา สบายใจแก่ผู้
ที่มาเยี่ยมชม มีการปรับปรุงพื้นที่แต่งต้นไม้ สร้างลานจอดรถบริเวณด้านข้างวิหาร และ
สร้างถนนจากลานจอดรถออกไปยังถนนใหญ่ มีการปรับปรุงถนนจากหน้าวิหารลงมายังทำ
น้ำหน้าวัด มีการซ่อมกุฏิเก่าให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุและ
สามเณรได้ ซ่อมแซมหอสวดมนต์ ซ่อมแซมภาพจิตรกรรมฝาผนังในศาลาการเปรียญให้คงอยู่
ในสภาพที่สมบูรณ์

การบริหารและจัดการวัด เป็นงานที่พระครูวิสุทธิธรรมมากรดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการ
ปรับปรุงพัฒนาวัด ปัจจุบันวัดกษัตราธิราชวรวิหาร มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา จำนวน ๑๓ รูป
สามเณร ๑๐ รูป หลักการสำคัญที่ใช้ใน การบริหารและจัดการก็คือ แนะนำชี้แจงภิกษุ
สามเณรให้ทำหน้าที่ของตนเองตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ เช่น การทำ
วัตร สวดมนต์ ลงพระอุโบสถ การศึกษาพระปริยัติธรรม การให้ความเคารพในเรื่องของอายุ
พรรษา การให้ความเคารพต่อผู้ปกครองตามลำดับ เป็นต้น จุดเริ่มต้นดังกล่าวนี้นำไปสู่ความ
ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อประชาชน ทำให้การบริหารจัดการวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตลอดมา

งานทางด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา วัดกษัตราธิราชวรวิหารได้จัดให้มีการสอน
นักธรรมและบาลี ขณะเดียวกันทางวัดได้จัดเป็นศูนย์การศึกษาอบรม หลักสูตรประกาศนียบัตร
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) ของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดเรียน
สัปดาห์ละ ๒ วัน คือ วันอังคาร และ วันพุธ หลักสูตรนี้รับผู้ที่จบนักธรรมเอกเข้ามาศึกษา
รุ่นแรกเปิดในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จนถึง ปัจจุบัน มีพระภิกษุ จากจังหวัดสระบุรี อ่างทอง และ
พระนครศรีอยุธยา มาศึกษาตามหลักสูตรนี้จำนวน ๗๒ รูป เรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง

เป็นงานสร้างบุคลากรทางพุทธศาสนาของชาติ ทางวัดกษัตราธิราชวรวิหารได้รับเลือกให้เป็น ศูนย์การศึกษา เป็นตัวแทนของภาคการปกครองของคณะสงฆ์ที่ดำเนินงานในเรื่องนี้

งานทางด้านการอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๘ ทางวัด กษัตราธิราชวรวิหารได้เป็นศูนย์กลางของการอบรมพระภิกษุสงฆ์ เพื่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาปีละ ๒ - ๓ รุ่น รุ่นละประมาณ ๑๐๐ รูป

นอกจากนี้ ทางวัดกษัตราธิราชวรวิหารได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาเจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศ จัดการประชุมสัมมนาพระจริยนิเทศก์ จัดการประชุมสัมมนาเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ และการประชุมเรื่องกิจการทางศาสนา และการพัฒนามนุษย์อีกมากมาย นอกจากนี้ทางวัด กษัตราธิราชวรวิหารได้จัดให้พระภิกษุสงฆ์เดินทางไปสอนจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนหลายโรงเรียน

พระราชทานินทราจารย์ (สุชาติ ฐานิสฺสโร) นอกจากเป็นเจ้าของาวาสวัดกษัตราธิราชแล้ว ท่านยังเป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย งานในความรับผิดชอบของท่านจึงมี มากมายนานัปการ ท่านเป็นทั้งพระนักพัฒนา พระนักบริหาร เป็นผู้ที่มีความคิดก้าวหน้า และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ท่านสอนให้พระภิกษุสามเณรในวัดยึดมั่น อยู่ในคุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความกตัญญู เห็นได้ชัดเจนจากเมื่อทางวัด กษัตราธิราชวรวิหารจัดงานบุญในโอกาสต่าง ๆ ทุกครั้งท่านจะนำพระภิกษุในวันทำบุญอุทิศส่วน กุศลให้กับบรรพชนผู้มีคุณูปการต่อวัดเรียงลำดับ ตั้งแต่ กรมขุนอิศราอนุรักษ์ (เกศ)

กรมหลวงอนุรักษ์เทเวศ (ทองอินทร์) ผู้บูรณะปฏิสังขรณ์วัด รวมทั้งอดีตเจ้าอาวาสทั้ง ๙ องค์ ท่านมีความเชื่อว่าการสอนคุณธรรมเรื่องความกตัญญูกตเวที ต้องให้ทุกคนปฏิบัติและระลึกถึงผู้ที่สร้างคุณงามความดีมีพระคุณอยู่เป็นประจำเท่านั้น คุณธรรมข้อนี้จึงจะบังเกิดผลได้ พระราชธานินทร์ ราชจารย์ (สุชาติ ฐานิสฺสโร) จึงเป็นบุคคลที่ควรแก่การเคารพ และยึดถือเป็นแบบอย่างแท้จริง ได้อีกผู้หนึ่งในสังคมปัจจุบัน

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็น พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นตรี ที่ พระครูวิสุทธิธรรมากร

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็น พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็น พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็น พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก ในราชทินนามเดิม

๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็น พระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระญาณไตรโลก

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็น พระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชธานินทร์ราชจารย์ ศาสนภารธุราทร มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

บทความวัดกษัตราธิราชวรวิหาร : รวบรวมและเรียบเรียง โดย นายเฉลิม สุขเกษม ก่อนปี

พ.ศ. ๒๕๒๐ เพิ่มเติมเนื้อหาครั้งที่ ๑ ในหนังสือกฐินพระราชทาน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร ๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ โดย อาจารย์อภิวัฒน์ ปรีชาประศาสน์

เพิ่มเติมเนื้อหาครั้งที่ ๒ ปี ในหนังสือกฐินพระราชทาน ณ วัดกษัตราธิราชวรวิหาร ๑๓

พฤศจิกายน ๒๕๔๘ โดย รศ.วนิช สุธาร์ตน์ และ เพิ่มเติมเนื้อหาครั้งที่ ๓ ปีพ.ศ. ๒๕๖๔ โดย

รศ.วรภรณ์ สุขสุขะโน

ภาพปูนียัตถุและสิ่งก่อสร้างที่งดงาม ภายในวัดกษัตราธิราชวรวิหาร

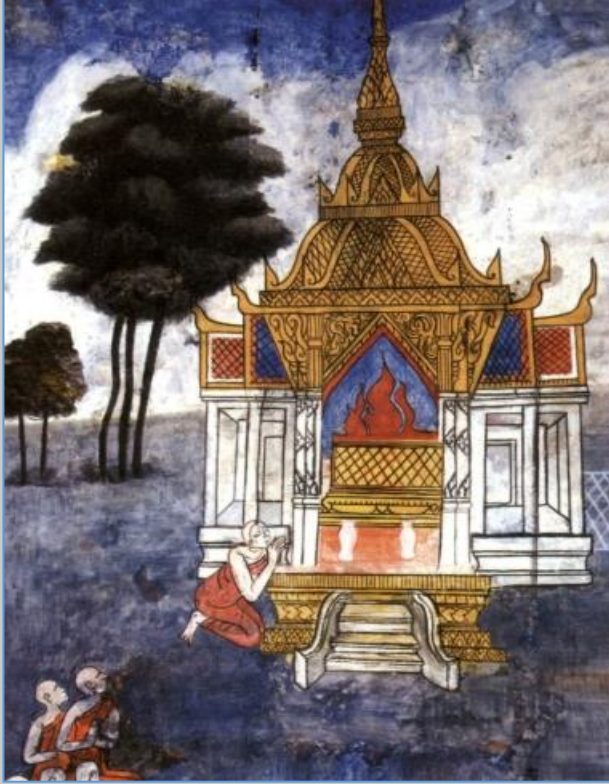

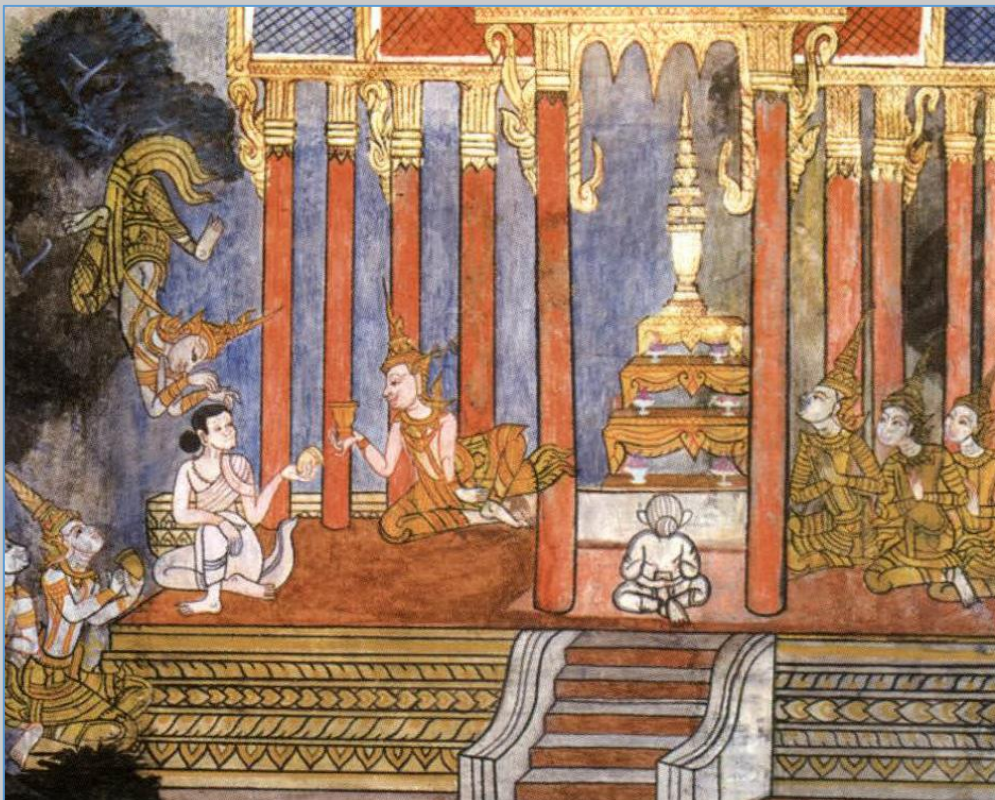

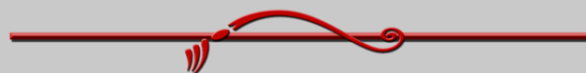

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร

โดย พล ท. ดำเนิร เลขะกุล

ปัญหาเรื่องชื่อของวัด

อย่างไรก็ตาม ชื่อของวัดนี้ก็มีเรื่องราวให้สนใจอยู่มิใช่น้อย เพราะจากการตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ หลายฉบับ ทำให้ทราบว่าวัดนี้มีชื่อต่าง ๆ กันหลายชื่อ แต่แม้ชื่อเหล่านั้นจะต่างกันก็ต่างเฉพาะสร้อยท้ายชื่อเท่านั้น คำนำหน้าชื่อ จะขึ้นด้วย “กษัตรา” หรือ “กระษัตรา” เหมือนกันหมด ถ้าเอาชื่อที่แตกต่างเหล่านั้นมาพิจารณาแล้วก็พอจะได้ดังนี้ :-

“กษัตรา” กับ “กระษัตรา” หากยกชื่อทั้งสองมาเปรียบเทียบกันแล้ว เข้าใจที่แรกน่าจะใช้ชื่อ “กษัตรา” ก่อน ซึ่งจะพบในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหมอบรัดเล และพระราชพงศาวดารกรุงสยามต้นฉบับของบริติชมิวเซียม ซึ่งพระราชพงศาวดารทั้งสามฉบับนี้ได้รวบรวมแต่งขึ้นในรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

แต่ในเวลาเดียวกัน คำ “กษัตรา” นี้ได้ถูกแผลงเป็น “กระษัตรา” เพื่อให้ออกเสียงเบาและไพเราะขึ้น ถูกกับลิ้นและหูของคนไทย คำใหม่นี้ได้ใช้มาจนภายหลังที่ได้เสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ แล้วตั้งปรากฏอยู่ใน “คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง” ซึ่งพิมพ์อยู่ในวารสารแถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี (ป.อ.บ.) ปีที่ ๓ เล่มที่ ๑ ตอนที่หนึ่งว่า :-

ข้อความนี้ตรงกับที่มีอยู่ในเรื่อง “พรรณนาถึงภูมิสถานพระนครศรีอยุธยา” ซึ่งพิมพ์อยู่ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๓ และสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงวิจารณ์ไว้ว่า “พิเคราะห์ดูสำนวนเห็นว่าผู้แต่งเกิดทันสมัย เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่มาแต่งหนังสือในกรุงรัตนโกสินทร์”

สำหรับคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้แต่ง ๆ ขึ้นภายหลังพรรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยาเพราะใช้คำใหม่กว่ากันมาก แต่ใจความเหมือนกันทุกอย่าง คงจะใช้พรรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยาเป็นหลักในการแต่ง เว้นแต่ขยายความให้ชัดเจนขึ้นเท่านั้น

ยังได้พบชื่อ “วัดกระษัตรา” อยู่ในเอกสารสมัยรัตนโกสินทร์ ถัดมาอีก ๒ ฉบับ คือ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ซึ่งเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ได้เรียบเรียงขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ และพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๒ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ ทรงนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ทำให้คิดว่า ในต้นรัชกาลที่ ๒ วัดนี้น่าจะเรียกชื่อว่า “วัดกระษัตรา” อยู่ หาไม่สมเด็จฯ คงจะทรงแก้ไขชื่อให้แตกต่างออกไปจากที่ใช้ในพระราชพงศาวดารฉบับของท่านเจ้าคุณทิพากรวงศ์ที่ทรงใช้เป็นหลักในการนิพนธ์อย่างพิถีพิถันแล้ว ดังจะเห็นว่าในเรื่องของวัดกระษัตราแห่งเดียวกันนี้ยังได้ทรงเติมข้อความอื่น ๆ เข้าไปอีกหลายประการ (ซึ่งจะนำมากล่าวข้างหน้า)

นอกจาก นั้นในขณะทรงนิพนธ์พระองค์ยังทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีมหาดไทยอยู่ การสอบสวนชื่อวัดใกล้ ๆ แคว้นพระนครศรีอยุธยา นี้ ทรงกระทำได้ง่ายมาก

“กระษัตราราม” ชื่อนี้พบใน แผนที่ พระนครศรีอยุธยา ที่ปรากฏอยู่ในสมุดไทย (สมุดข่อย) ซึ่ง คุณฉันทิชย์ กระแสสินธ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นเจ้าของ และได้ให้คำรับรองไว้ว่า “เป็นสมุดที่เขียนขึ้นภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาแก่ราชศัตรูแล้ว และคงเขียนโดยผู้ที่เคยอยู่ เคยรู้เห็นกรุงศรีอยุธยาอย่างเจนตาเจนใจจนจำได้ทุกแห่ง” (๔) ได้ลงชื่อวัดนี้ไว้ในแผนที่ฉบับนั้นว่า “กระษัตราราม” ตามลักษณะของการเขียนหนังสือที่ยึดเอาเสียงอ่านเป็นคำหลักของคนไทยสมัยก่อนๆ ถ้าจะแก้ไขให้ถูกอักขรวิธีสมัยใหม่ ก็จะเป็น “วัดกษัตราราม”

และชื่อนี้ได้ไปคล้ายกับที่ปรากฏอยู่ใน “คำให้การชาวกรุงเก่า” ที่ได้ผ่านกรรมวิธีการผลิตอย่างซับซ้อน คือล่ามมอญชักข้อความเอาจากชาวกรุงศรีอยุธยาที่ถูกกวาดไปเมืองพม่าเมื่อคราวกรุงศรีอยุธยาแตกใน พ.ศ. ๒๓๑๐ แล้ว บันทึกไว้เป็นภาษามอญ พม่าแปลจากภาษามอญไปเป็นภาษาพม่า แล้วไทยได้ต้นฉบับภาษาพม่ามาแปลเป็นภาษาไทย และพิมพ์ออกเผยแพร่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ผู้แปลจากภาษาพม่าเป็นภาษาไทยช่วงสุดท้ายนี้เป็นชาวพม่า ได้อ่านชื่อวัดนี้ให้คนไทยจดและตรวจแก้ แต่เสียงอ่านยังเป็นพม่าว่า “วัดกสิทราราม” สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเฉลยไว้ว่าวัดชื่อนั้นคือ “วัดกษัตราราม” นั้นเอง(๕)

(๔) นายฉันทิชย์ กระแสสินธ์ กรุงเทพมหานครบรรพตราชวราวุฒิสถูปถัมภ์ จากคำให้การของขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม, อนุสรณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองรามธิบดีศรีสุนทรบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว : ๒๕๑๓ . น.๑๓๕

(๕) สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, คำให้การชาวกรุงเก่าฉบับหอสมุดแห่งชาติ, ส.พ. คลังวิทยา, น.๒๑๖

จากแหล่งที่พบชื่อทั้งสองนี้ ทำให้คิดว่าชื่อ “วัดกษัตราราม” อาจจะเป็นชื่อทางราชการในสมัย
หลังสุดของกรุงศรีอยุธยาก็ได้

“กษัตราวาส” ชื่อนี้พบใน พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้สอบ
ชำระขึ้นในรัชกาลที่ ๔ เพียงฉบับเดียว สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวว่า
พระราชพงศาวดารฉบับนั้น “พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตรวจ ทรงแก้ไข”
แล้ว

“กษัตราธิราช” ชื่อนี้ใหม่ที่สุดในปัจจุบัน เข้าใจว่าเพิ่งมาตั้งใช้กันเมื่อไม่นานนี้ เพราะเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๕๗ ในรัชกาลที่ ๖ วัดนี้ก็ยังคงใช้ชื่อ “วัดกระษัตรา” อยู่ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น
เหตุผลของการเปลี่ยน เอกสารที่วัดได้พิมพ์ออกเผยแพร่อยู่ในขณะนี้กล่าวว่า เพราะสมเด็จฯ
กรมขุนอิศราณุก์ (เกศ) ทรงปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อสำเร็จบริบูรณ์แล้วได้ประทานนาม
เสียใหม่ว่า “วัดกษัตราธิราช” และชื่อนี้ได้ใช้ต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน

ตำนาน

ก็เพราะว่าในปัจจุบันเรามีเอกสารที่เขียนขึ้นในสมัยอยุธยาทั้งที่เป็นของหลวงและของราษฎร
หลงเหลือรอดจากการถูกเผาถูกทำลายเพียง ๒ - ๓ ฉบับเท่านั้น และแต่ละฉบับไม่มีข้อความ
พาดพิงถึงการสร้างวัดกษัตราธิราช เลย ปัญหาที่อยากจะทราบว่าจะวัดนี้สร้างเมื่อใด และใครเป็น
ผู้สร้างยังดำมืด จำเป็นต้องหันเข้าอาศัยการสันนิษฐานเอาจากโบราณวัตถุสถานที่ยังคงเหลืออยู่
ภายในวัดเท่านั้น ผลที่ได้อาจผิดมากกว่าถูก แต่ก็ต้องเสี่ยงทำเพราะไม่มีวิธีใดดีกว่านี้

หากพิจารณาเอาจากจุดที่ตั้งของพุทธาวาส อันเป็นบริเวณที่อยู่ของพระอุโบสถ พระวิหาร พระปราสาท และพระเจดีย์ ในขณะนี้แล้ว จะเห็นว่าบริเวณนั้นเป็นที่สูงแล้วค่อย ๆ เทลาดลงไปหาริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางหน้าวัด พื้นที่ระหว่างพุทธาวาสกับฝั่งแม่น้ำกว้างพอควร ทำให้สันนิษฐานว่า ในสมัยเมื่อแรกสร้างวัด ฝั่งแม่น้ำน่าจะอยู่ใกล้กับด้านหน้าของพุทธาวาสมากกว่านี้ แต่ต่อมา (ซึ่งอาจนับเป็นร้อย ๆ ปี) แผ่นดินตอนหน้าวัด ซึ่งเป็นท้องคั่งค่อย ๆ งอกยื่นออก ผลักดันให้สายน้ำเปลี่ยนเส้นทางไปเบียดฝั่งด้านตรงข้าม ทำให้พุทธาวาสตั้งอยู่ห่างฝั่งแม่น้ำและเกิดแผ่นดินใหม่ที่กว้างขึ้นทางหน้าวัดดังที่เห็นอยู่ในทุกวันนี้ ส่วนพื้นที่ทางขวาของพุทธาวาสที่กล่าวนี้คงเป็นที่ตั้งของ สังฆาวาส ปูลูกสร้าง ศาลาการเปรียญ หมุกฎี หอฉัน หอไตร ในสมัยแรก ในเวลาต่อมาอาคารซึ่งส่วนมากสร้างด้วยไม้เหล่านี้ ถูกข้าศึกที่มาล้อมกรุงศรีอยุธยาในด้านนั้นเข้าอยู่อาศัยทำลายไปบ้าง ผุพังทรุดโทรมไปตามกาลเวลาบ้างนั้นเพิ่งมาเปลี่ยนสร้างเป็นอาคารตึกเป็นจำนวนมากในรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ พร้อม ๆ กันนั้นได้สร้างอาคารต่างๆ เพิ่มเติมขึ้นบนพื้นที่ที่งอกออกไปทางด้านริมฝั่งหน้าวัดดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

เฉพาะโบราณสถานดั้งเดิมที่เป็นหลักของพุทธาวาสมีเหลืออยู่ ๒ สิ่ง คือ พระปรางค์ และพระอุโบสถ แม้มีร่องรอยว่าได้ผ่านการซ่อมบูรณะมาแล้วหลายครั้ง แต่รูปแบบการก่อสร้างและการตกแต่งภายในยังแสดงว่า น่าจะได้สร้างไว้ในสมัยอยุธยาตอนต้น (เรื่องนี้ได้กล่าวข้างหน้าอีก) แต่จะเป็นผู้ใดสร้างนั้น มีท่านผู้รู้ได้สันนิษฐานเอาจากชื่อวัด “กษัตรา” และ “กษัตราธิราช” ว่า พระมหากษัตริย์ผู้ครองกรุงศรีอยุธยา พระองค์ใดพระองค์หนึ่งทรงมีพระราชศรัทธาสร้างวัดนี้ขึ้น

หลังจากพยายามค้นหาเอกสารต่าง ๆ อย่างแทบเป็นแทบตายแล้ว ก็พบเรื่องราวสั้นๆ มาอ่าน ๒ - ๓ เรื่อง เกี่ยวกับวัดนี้พอที่จะเรียบเรียงขึ้นเป็นตำนานของวัดนี้ได้ ดังต่อไปนี้

เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๓๐๒ พระเจ้าอลองพญาแห่งพม่าส่งกองกำลังติดตามตีเรือกำปั่นของพวกพ่อค้าที่ขนทรัพย์สมบัติหนีจากเมืองทวายมาอาศัยอยู่ในเมืองตะนาวศรีและเมืองมะริด ซึ่งขึ้นอยู่กับกรุงศรีอยุธยาเพื่อจะแย่งทรัพย์สมบัติเหล่านั้นคืน ก็ปรากฏว่าตีเมืองทั้งสองได้ง่าย จนแม่ทัพพม่าประหลาดใจ และเห็นว่ากำลังทหารของไทยอ่อนแอมาก พระเจ้าอลองพญาจึงตกลงยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา โดยเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ ก็สามารถตีกำลังทหารที่กรุงศรีอยุธยาส่งออกไปต้านทานอย่างเปะปะ ไม่มีเป้าหมายแน่นอน ให้พ่ายแพ้ไปอย่างง่ายดาย ครั้นกองทัพไทยที่ส่งไปยับยั้งอยู่ที่เมืองราชบุรีแตกอีก ชาวกรุงศรีอยุธยาก็ขวัญเสีย เห็นว่าพระเจ้าเอกทัศทรงอ่อนแอในการสงคราม จึงจะก่อการวุ่นวายขึ้น พระเจ้าเอกทัศทรงเกรงจะเกิดเป็นเหตุใหญ่โต จึงไปเชิญสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง พระอนุชาที่ทรงผนวชอยู่ ลามนวชเสด็จมาทรงบัญชาการป้องกันพระนคร

แม้พระเจ้าอู่ทุมพระจะทรงส่งกองทัพออกไปยับยั้งกองทัพพม่าที่เมืองสุพรรณบุรีก็สายเกินไปเสียแล้ว พม่าสามารถรวบรวมกำลังกันได้แล้วพุ่มเทเข้าตีกองทัพไทยแตก และเดินทัพเข้ามาล้อมกรุงศรีอยุธยาได้ในต้นปี พ.ศ. ๒๓๐๓ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาทุกฉบับบันทึกข้อความไว้เหมือน ๆ กัน แม้ใน “ไทยรบพม่า” พระนิพนธ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ได้อธิบายชัดเจนกว่าฉบับอื่น ๆ ว่า

“ถึงเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ พม่าเอาปืนใหญ่มาตั้งยิง ณ วัดราชพลี วัดกษัตรา ข้างด้านตะวันตก ยิงเข้าไปในพระนคร พระเจ้าอู่ทุมพระทรงช้างพระที่นั่งเสด็จไปบัญชาการให้เจ้าหน้าที่ยิงปืนป้อมตอบโต้พม่า ยิงกันอยู่จนเวลาเย็นพม่าก็เลิกทัพกลับไปค่าย”

เหตุการณ์ครั้งนี้ย่อมนี้ยอมเป็นตัวอย่างบอกให้ทราบว่า กองทัพพม่าที่มาล้อมกรุงศรีอยุธยาด้านทุ่งประเซตในครั้งก่อน ๆ น่าจะยึดวัดกษัตราเป็นฐานปฏิบัติมาบ้างแล้วก็ได้ เว้นแต่ไม่ได้ออกชื่อไว้ในพระราชพงศาวดารเท่านั้น ในการที่พม่าเข้าไปวัดนี้เป็นฐานยิงของปืนใหญ่ในครั้งนี้ ทำให้พระสงฆ์หนีออกไปจากวัดหมด อาคารต่าง ๆ ในวัดคงจะถูกลูกกระสุนปืนฝ้ายไทยที่ยิงออกไปสังหารข้าศึก ทำให้อาคารอันเป็นเสนาสนะพังทำลายหรือไหม้ไปเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพระอุโบสถ พระวิหารและพระปราสาทชำรุดเสียหายบ้างเล็กน้อย ตั้งแต่นั้นมาวัดนี้กลายเป็นวัดร้าง ฉะนั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยาถูกกองทัพพม่าเข้าล้อม ในครั้งถัดมาจนกระทั่งต้องเสียกรุงใน พ.ศ. ๒๓๑๐ จึงไม่ปรากฏชื่อวัดกษัตราอยู่ในเหตุการณ์แม้แต่น้อย

เรื่องราวต่อมาได้พบใน พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ซึ่งเจ้าพระยาทิพากรวงศ์แต่ง และในราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๒ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ได้อธิบายความส่วนใหญ่จะตรงกัน แต่เนื้อหาที่กล่าวถึงวัดกษัตราในฉบับหลังมีมากกว่า จึงขอผนวกข้อความในฉบับนี้มากล่าวดังนี้

“ปีขาลสัมฤทธิ์ศก จุลศักราช ๑๑๘๐ พ.ศ. ๒๓๑๖ วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เวลาพลบ เกิดพายุใหญ่ที่กรุงเก่าฟ้าผ่ายอดเจดีย์วัดภูเขาทอง วัดเจ้าขรัว และพระปรางค์วัดกษัตรายอดหัก พระเจดีย์วัดภูเขาทอง และวัดเจ้าขรัวใครจะปฏิสังขรณ์หาปรากฏไม่ ได้ความแต่ว่าวัดกษัตรา นั้น เจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณูรักษ์ ทรงปฏิสังขรณ์”

ข้อความเพียง ๔ - ๕ บรรทัดนี้ ได้ให้ข้อคิดหลายประการ

ประการแรกได้บอกให้ทราบว่า วัดกษัตราซึ่งทิ้งร้างไม่มีพระสงฆ์อยู่ประจำมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๐๓ ดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น น่าจะกลับมีพระสงฆ์เข้ามาอยู่ประจำพรรษาอีกครั้งหนึ่งในรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เพราะตอนนั้นบ้านเมืองกลับเข้าสู่สภาพปกติแล้ว โดยเหตุนี้เมื่อพระปรางค์ภายในวัดถูกฟ้าผ่าถึงกับยอดหักในรัชกาลที่ ๒ จึงเป็นเรื่องสำคัญ ถึงกับบันทึกไว้ในพระราชพงศาวดาร เพราะพระสงฆ์ภายในวัดรู้เห็นและคงรายงานเข้ามายังกรุงเทพฯ หากเป็นพระปรางค์ของวัดร้างไม่มีพระสงฆ์อยู่จำวัด แม้จะถูกฟ้าผ่าสักกี่ครั้ง ก็ไม่เป็นเหตุการณ์สำคัญประการใด เป็นอันว่าใน พ.ศ. ๒๓๖๑ รัชกาลที่ ๒ นั้น วัดกษัตราที่มีพระสงฆ์อยู่ประจำแล้ว แต่สิ่งก่อสร้างซึ่งเป็นเสนาสนะทั้งหลายภายในวัดกำลังอยู่ในภาวะที่ทรุดโทรมเต็มที

ประการที่ ๒ กรณีพระปรางค์ในวัดกษัตราถูกฟ้าผ่าในต้น พ.ศ. ๒๓๖๑ นั้นค่อนข้างจะเป็นเรื่องสำคัญสำหรับบ้านเมืองมากมิใช่น้อย จึงได้รับการบันทึกไว้ในพระราชพงศาวดารดังกล่าวแล้วไม่แต่เท่านั้นยังมีความสำคัญต่อสมเด็จพระกรมขุนอิศราณูรักษ์เป็นพิเศษอีกด้วย เพราะได้กระตุ้นให้พระองค์ทรงรำลึกได้ว่า วัดนี้มีความสำคัญสำหรับพระองค์ แต่สำคัญในเรื่องอะไรบ้าง ผู้เขียนยังค้นไม่พบ คงเพียงแต่ทราบจากหนังสือ “ราชสกุลวงศ์” ซึ่งหอสมุดวชิรญาณได้เรียบเรียงไว้ว่า สมเด็จพระกรมขุนอิศราณูรักษ์ (ต้นสกุล “อิศราณูรักษ์”) มีนามเดิมว่า “เกศ” เป็นพระโอรส

ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุมิตรเจ้าขรรค์เงิน อันสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุมิตรเจ้าขรรค์เงินนั้น ทรงเป็นสมเด็จพระพี่นางของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ส่วนเจ้าขรรค์เงินนั้น เป็นเชื้อสายจีนแซ่ตันได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลถนนตาล ชานพระนครศรีอยุธยา ประกอบการค้าขายร่ำรวยเป็นเศรษฐี ครั้นเสียกรุงแล้ว ถึงสมัยธนบุรีได้ย้ายมาอยู่แพ จอดค้าขายอยู่ตรงปากคลองบางกอกใหญ่ กรุงธนบุรี (๖)

ผู้เขียนยังค้นไม่พบว่า “ตำบลถนนตาลชานพระนครศรีอยุธยา” นั้น ตั้งอยู่ที่ไหนและใกล้เคียงเกี่ยวข้องกับวัดกษัตราอย่างไร แต่มั่นใจว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญกับวัดกษัตราแน่ ๆ(๗) พระองค์จึงทรงปฏิสังขรณ์ทั้งวัด ส่วนใหญ่เห็นจะได้แก่สิ่งก่อสร้างในเขตพุทธาวาส เช่น พระอุโบสถและพระปรางค์ เป็นต้น ส่วนเสนาสนะในเขตสังฆาวาสนั้น น่าจะบูรณะขึ้นเป็นอาคารไม้ทั้งหมด

เมื่อซ่อมแซมบูรณะในครั้งนั้นแล้วมีผู้เข้าใจว่า ชื่อวัดก็ได้รับการเปลี่ยนใหม่เป็น “วัดกษัตราอิธราช” ด้วย สำหรับตัวผู้เขียนยังไม่ปลงใจเชื่อเช่นนั้น เพราะสังเกตจากคำ “อิธราช” ที่ต่อท้ายชื่อของวัดแล้วชวนให้เชื่อว่าถ้าจะเปลี่ยนชื่อนั้น ต้องเป็นชื่อที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพราะคำมีความหมายใหญ่โตเกินกว่าที่คนอื่น ๆ ใน

(๖) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ราชนิกุลรัชกาลที่ ๓. ๒๔๗๑ น. ๘๐

(๗) พบข้อความในเอกสารนำเที่ยวทางเรือของคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๕ กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาอนุรักษเทเวศร์ กรมพระราชวังหลังในรัชกาลที่ ๑ เคยทรงมีนิवासสถานอยู่ใกล้ ๆ วัดกษัตรา

กรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ

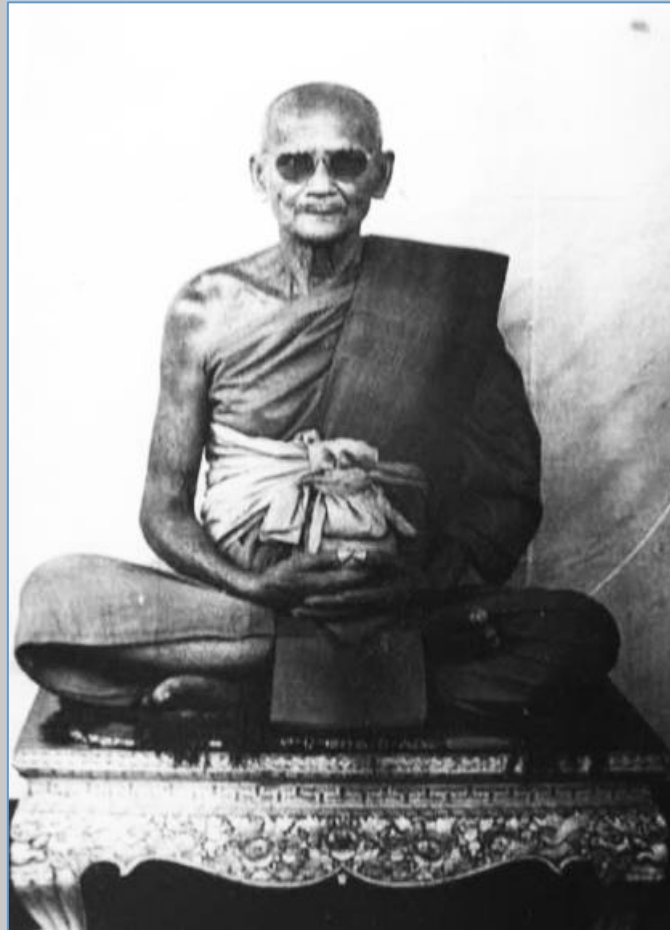
แผ่นดินจะอาจเอื้อมนำมาใช้ได้ แต่คิดว่าน่าจะมาเปลี่ยนภายหลังพ.ศ. ๒๔๕๗ มากกว่า
ดังเหตุผลที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นในที่สุดชื่อ “วัดกษัตราธิราช” ก็ได้เรียกกันมาจนบัดนี้

ต่อมารัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ ท่านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ภายในวัดได้รับพระอุปถัมภ์จาก
กรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ (พระองค์เจ้าอุไรในรัชกาลที่ ๓ ต้นสกุล “อุไรวงศ์”) ให้ได้เปลี่ยน
เสนาสนะที่เป็นอาคารไม้มาแต่เดิม เป็นอาคารตึกแน่นหนาแข็งแรงซึ่งประกอบด้วยศาลาการ
เปรียญขนาดใหญ่ (ถ่ายแบบจากวัดเชิงท่า) มีศาลาโถงล้อมอยู่สามด้าน ศาลาตรีมุข ศาลาท่าน้ำ
หอสวดมนต์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม หอระฆังคู่ กุฏิตึกเดี่ยวและแถว เป็นต้น พร้อมกันนั้นยัง
ได้ซ่อมพระอุโบสถ สร้างวิหารคู่ พระเจดีย์เหลี่ยม กำแพงแก้ว และซ่อมประตูอีกด้วย

ท่ามกลางอาคารตึกสีขาวโพลนเหล่านั้นในปัจจุบันมีอาคารไม้ ประดับลูกกรงกลิ้งอย่างสวยงาม
แทรกอยู่หลังหนึ่ง มองเห็นสะดุดตาอยู่ อาคารเครื่องไม้หลังนี้เป็นตำหนักที่กรมหมื่นอดุลย
ลักษณสมบัติประทาน ออกมาปลูกเป็นกุฏิสำหรับเจ้าอาวาส

อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างเพิ่มเติมและการซ่อมบูรณะสิ่งก่อสร้างต่างๆ อันมีเป็นจำนวนมากใน
วัดนี้ ก็ได้ดำเนินการต่อ ๆ มาไม่หยุดยั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน(ปี พ.ศ. ๒๕๒๐) ท่านพระ
ครูพิพิธวิหารการ (เทียม สิริปัญญา) เจ้าอาวาสท่านเป็นนักพัฒนาซึ่งเชี่ยวชาญในศิลปด้านต่าง ๆ
นับแต่การก่อสร้าง การตกแต่ง มาจนถึงการแกะภาพหนังใหญ่และตัวหนังตะลุง ท่านได้พัฒนา
วัดกษัตราธิราชไม่หยุดเลย จึงทำให้วัดนี้งามสง่าน่าดูน่าอยู่อาศัย และน่าเข้าชมเป็นอย่างมาก
ผิดกับสมัยก่อน ๆ ฉะนั้น การที่จัดตั้งโรงเรียนศูนย์ฝึกอาชีพ ขึ้นภายในวัดตามพระดำริใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในขณะนั้นนั้น จึงเป็นที่ต้องอธยาศัยของท่านพระครูเจ้าอาวาสมาก
เพราะโรงเรียนแห่งนี้ได้ฝึกสอนวิชาช่างศิลปของไทยที่ท่านถนัดให้แก่ชาวไทยผู้สนใจทั่วไป

พระครูพิพิธวิหารการ (เทียม สิริปัญญา)

สิ่งที่ยากจะกระชับไว้สักนิดก็คือ ท่านพระครูเจ้าอาวาสองค์นี้ ท่านมีวิชาขลังอยู่หลายอย่าง จึงเป็นที่นับถือในด้านนี้ของคนทั่วไป ที่กุฏิของท่านมีพระบูชา พระเครื่อง ตรีศูรุดโทนและน้ำมัน สำหรับแจกและให้เช่า เพื่อหารายได้บำรุงโรงเรียนศุภยัฒนาศึกษาซึ่งอยู่ ผู้สนใจลองแวะขึ้นไป นมัสการขอท่าน คงไม่ผิดหวัง

ที่มา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หนังสือ กฐินพระราชทาน ณ วัดกษัตราธิราชวรวิหาร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, วัดกษัตราธิราชวรวิหาร.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, หนังสือ กฐินพระราชทาน ณ วัดกษัตราธิราช

วรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘,

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร.

พล ท. ดำเนียร เลขะกุล, อนุสาร อ.ส.ท.ฉบับที่ ๕ ปีที่ ๑๗ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙,

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร.

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร, <https://watkasattra.wordpress.com/> , เจ้าอาวาส

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร, โพสต์ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖.

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร, <https://watkasattra.wordpress.com/> ,

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร, โพสต์ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖.

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร, <https://watkasattra.wordpress.com/> , จิตกรรมฝาผนัง,

โพสต์ พ.ศ. ๒๕๕๖.

Sangkhatikan, <https://sangkhatikan.com/> , พระราชธานินทราจารย์ (สุชาติ

ฐานิสโร).

Watbowon , <http://www.watbowon.com/> , พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว.

เปียเจ้าเจ็ด, <http://www.guaranteepra.com/> , รักและศรัทธาหลวงพ่อเทียม

วัดกษัตราธิราช ประวัตติ และวัตถุมงคล, โพสต์ พ.ศ. ๒๕๕๘.